

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 26 APRIL 1950

No. 1720

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	323
Sommaire, summaries	323
Geboortecijfer en schoolbevolking door <i>F. Th. van der Maden</i>	324
Algemeen overzicht van de wereldkatoensituatie door <i>H. J. Kuhlmeijer</i>	328
Hedendaagse luchtvaartpolitiek (I) door <i>Mr L. H. Slotemaker</i>	330
Ingezonden stuk:	
Kwaliteitscontrole op zuivelproducten door <i>Dr Ir P. N. Hoekel</i> , met naschrift van <i>Mr W. J. van Balen</i>	332
Aantekeningen:	
Het zesde verslag van de Nederlandse Regering betreffende de werking van het E.R.P.	333
De Scandinavische toluïne op dood spoor	334
Internationale notities:	
De werkloosheid in de Verenigde Staten	335
De industriële ontwikkeling in Oost-Europa en de Oost-West-handel	335
Geld- en kapitaalmarkt	336
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Maart 1950 door <i>V. Van Rompuy</i>	336
Statistieken:	
Bankstaten	337
Werkloosheid en werkverruiming in Nederland	338
De kolonpositie van Nederland	338
Verkeer en vervoer in Nederland	338
De kolonpositie van België	339

DEZER DAGEN

kwam men te weten, dat door de devaluatie de begroting voor 1950, wat Nederland betreft, met f 251 miljoen was gewijzigd: het verwachte begrotingstekort voor 1950 belooft f 231 miljoen. Tot zover de cijfers.

De President van De Nederlandsche Bank leverde, naast cijfers, ook beschouwingen over de positie, op monetair en economisch gebied, van Nederland. De invloed van de devaluatie op de buitenlandse handel is uit cijfers over 1949 nog niet na te gaan. Wat wel vaststaat is, dat de overheidsuitgaven voor zullen moeten gaan, als er iets moet dalen: de inkomsten zullen het „na U” moeten uitspreken.

Andere opvattingen over voorrang bleek de Britse kanselier van de Schatkist, wiens begroting thans in het Lagerhuis onderwerp van debat is, te hebben. Zoals een goed penningmeester betaamt, ziet hij ook gaarne evenwicht tussen inkomsten en uitgaven. Zoveel noodzakelijke uitgaven ziet hij echter, dat voor hem de hoogte der uitgaven eerste prioriteit krijgt niet om naar beneden, doch om naar boven te gaan. „The Economist” van 22 April is heel somber: „he is quite prepared to let expenditure press up to the very limit of income and to promise, in advance, that any increase in what the nation earns can be used for social services”.

„To the very limit”, zal het in het Engelse Lagerhuis ook zover worden gedreven? Zal de oppositie het begrotelijk vinden een dergelijke kans op een decisie te laten passeren? Zal zij zich sterk durven te maken, dat de meerderheid van het Engelse volk het verwerpen van een dergelijke begroting als een grote daad zou zien?

Kille onderwerpen, maar niet killer dan de naar buiten zoveel beweeglijker behandeling van de Belgische koningsquestie. Het gestage druppelen van steeds doorgaande berichten over oplossing en opschorting, scheidt de sfeer van wat verdrietige onbehaaglijkheid, die de reiziger op een eenzaam perron kan overvallen.

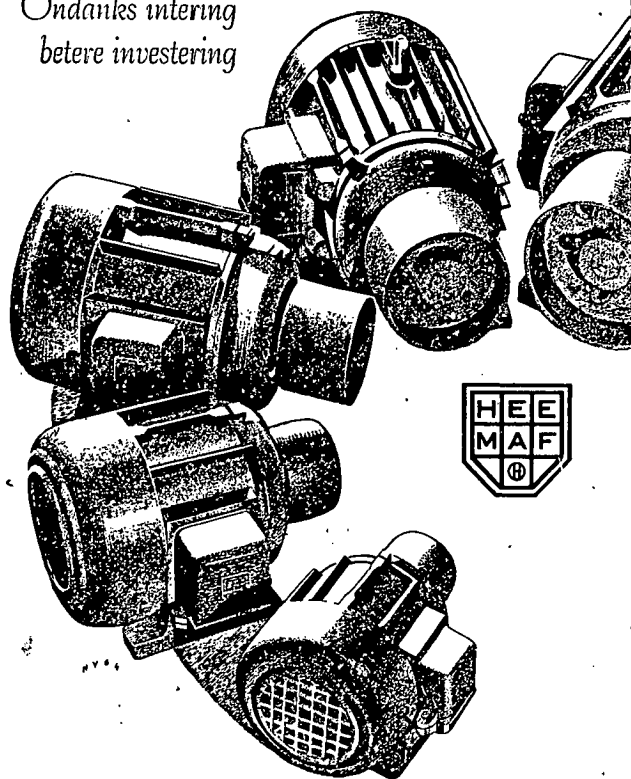
Een eenzaam perron, het is maar een beeld. Toch krijgt men de indruk, dat België door zijn koningsquestie wat geïsoleerd raakt in de grote stroom van politieke en economische gebeurtenissen, die in Europa door blijft gaan. Zoals de reiziger, die toeft om één ornament te beturen en dan ontdekt, dat zijn groep reeds om de hoek verdwijnt.

Zover is het nog niet, want de groep gaat niet snel. Het concept ener vernauwde economische samenwerking tussen Frankrijk, Italië en de Benelux zal, in deze vorm althans, niet verder komen. Het behoort niet meer bij de lopende zaken, en kan in de documentatiemappen.

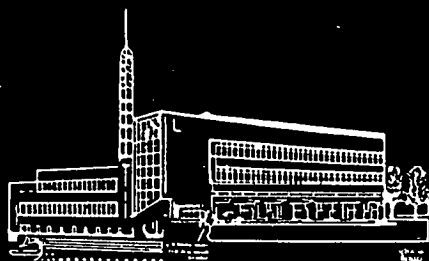
Zo blijkt het ook te liggen met de voorzichtige poging tot een Scandinavische Unie; slechts was dit reeds veel eerder door velen erkend.

Blijft het werkelijk bij een papieren parade? Toch niet: men wil wel iets en dan-meer dan niet willen wat de ander wil. Dit praten en schrijven is geen bezighouderij maar een worsteling met feiten. Van de aard, zoals die hierboven uit de begrotingen werden geciteerd. Twee ijzers, die niet op elkaar passen, kan men even afvlijen; bij economische structuren gaat dat zo vlot niet. De hoofdzaak is, dat men bereid blijft de vijl te hanteren, ook op eigen starheid.

Ondanks intering
betere investering

GESLOTEN **S-K-A** MOTOREN
UNIVERSEEL BRUIKBAAR

HAV BANK - SCHIEDAM
COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale beparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Maakt gebruik van de rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

F. Th. van der Maden, *Geboortecijfer en schoolbevolking.*

Ons onderwijs wordt zeer gehandicapt door tekorten aan onderwijzers; leraren en schoolgebouwen. De daaruit voortvloeiende bezwaren zelfs min of meer catastrofaal te worden, indien niet door bijzondere maatregelen voorzien wordt in de behoefte aan extra scholen en leerkrachten, die nodig zijn om omstreeks 1952/53 de grotere leerlinggolven, gevormd door de grotere geboorte-aantallen in 1946 en volgende jaren, bij het onderwijs te kunnen opvangen. De nogal eens geuite mening, dat hier sprake zou zijn van een tijdelijke behoefte aan scholen en leerkrachten en dat de daartoe gebouwde scholen en aangekregen leerkrachten na afloop van de hausse geen onderwijsbestemming meer zouden hebben, acht schr. niet juist. Na een uitvoerige analyse komt schr. nl. tot de conclusie, dat, zelfs al zou het onderwijs het bouwvolume en de leerkrachten krijgen, die het nodig heeft om een aantal jaren de gevolgen der geboortevermeerdering geheel op te vangen, geenszins behoefte te worden gevreesd voor het leegstaan van gebouwen en werkloosheid onder onderwijzers en leraren in de daaropvolgende jaren.

H. J. Kuhlmeijer, *Algemeen overzicht van de wereldkatoensituatie.*

De wereldkatoenproductie is na de oorlog gestadig toegenomen: nl. van ca 21 mln balen in het oogstjaar 1945 tot ca 31 mln balen in het lopende seizoen 1949/50 (gem. 1934/38 ca 30½ mln balen). Deze productievermeerdering komt voor ca 70 pCt voor rekening der Verenigde Staten. Katoen is verhoudingsgewijs méér dan voor de oorlog het geval was een dollargrondstof geworden. Het wereldkatoenverbruik is, vooral sedert 1947/48, nagenoeg stabiel gebleven, variërend omstreeks 28½ à 29 mln balen per jaar. Het huidige gemiddelde verbruik per hoofd ligt ca 12 pCt lager dan gedurende 1934/38 (het gemiddelde wol- en rayonverbruik resp. ca 9,3 en 65,5 pCt boven dat gedurende genoemde periode). Door de divergentie tussen katoenproductie en -verbruik nemen de *voorraden*, en wel hoofdzakelijk in de Verenigde Staten, toe. De totale „carry-over” zal per 1 Augustus a.s. naar schatting ca 17 mln balen bedragen. De *prijs* der Amerikaanse katoen is bij benadering driemaal zo hoog als gedurende 1934/38. Voorts heeft zich de prijsrelatie tussen katoen en rayon fundamenteel gewijzigd. Sedert ca 1945 is de katoen niet meer de goedkoopste „kleding”-textielvezel van weleer.

Mr L. H. Slotemaker, *Hedendaagse luchtvaartpolitiek (I).*

Er bestaat geen „right to fly”, er is wel een „fight to fly”, want de luchtceaan om de wereld heen is onderworpen aan de soevereiniteitsrechten der onderliggende Staten. Deze eisen voor de opening en exploitatie van internationale luchtdiensten een-voorafgaande toestemming, die slechts na lang en moeilijk onderhandelen en dan nog dikwijls onder bezwarende voorwaarden kan worden verkregen. Een algemeen internationaal verdrag kon nog niet tot stand worden gebracht en protectionisme beheerst de bilaterale verdragen; het belang van het publiek wordt hierbij verdrongen. Toch kan de internationale burgerluchtvaart alleen bij een voldoende bewegingsvrijheid de grote diensten, waartoe zij technisch reeds in staat is, aan de mensheid, die hierop ook recht heeft, bewijzen. Dit eerste artikel behandelt de algemene zijde van het vraagstuk.

SOMMAIRE.

F. Th. van der Maden, *La natalité et les écoliers.*

Le besoin d'écoles supplémentaires et de personnel enseignant est très grand aux Pays-Bas. Par suite du relèvement de la natalité en 1946 et les années suivantes, l'on peut s'attendre à un important afflux d'élèves pour l'année scolaire 1952/53. Après une analyse détaillée, l'auteur conclut que si l'enseignement pouvait disposer du personnel et des locaux nécessaires pour les besoins de sa tâche, il n'y a pas lieu de craindre, pour les années à venir, du chômage parmi les instituteurs ni l'abandon des bâtiments.

H. J. Kuhlmeijer, *Un aperçu général de la situation mondiale du coton.*

La production mondiale de coton a passé de 21 millions de balles, récoltées en 1945, à 31 millions de balles pour l'année 1949/50. La consommation mondiale de coton est restée à peu près stable, surtout depuis 1947/48, et oscille entre 28½ et 29 millions de balles. La consommation moyenne par tête se situe actuellement à 12 p.c. en dessous de celle de 1934/38. Le prix du coton américain est environ 3 fois plus élevé que pendant la période 1934/38. Le rapport entre le prix du coton et de la rayonne s'est modifié fondamentalement.

Mr L. H. Slotemaker, *La politique actuelle en matière de l'aviation civile. (I).*

L'autorisation, nécessaire à la création d'une ligne aérienne internationale, ne peut être obtenue qu'après de longues et laborieuses négociations. Par surcroît, les conditions posées sont souvent accablantes. Une convention internationale et générale n'a pas pu être réalisée. Les arrangements bilatéraux portent l'empreinte du protectionnisme. C'est pourquoi l'aviation internationale n'est pas encore à même de rendre à l'humanité les services qu'elle peut justifier par son outillage technique perfectionné.

SUMMARIES.

F. Th. van der Maden, *Birth rate and school population.*

Around 1952/53 the Netherlands will be in urgent need of additional schools and teachers in view of the large number of pupils resulting from the high birth rate of 1946 and subsequent years. After a detailed analysis the writer arrives at the conclusion that even if sufficient space and teachers should be available to meet the increased requirements, there need be no fear of unoccupied schools and unemployed teachers in the following years.

H. J. Kuhlmeijer, *General review of the world cotton position.*

The world cotton production has increased from approximately 21 million bales in the 1945 crop year to some 31 million bales during the current 1949/50 season. The world cotton consumption has, particularly since 1947/48, remained more or less stable, varying between about 28½ and 29 million bales per annum. The present average consumption per head is approximately 12 per cent below the 1934/38 level. The price of American cotton is about 3 times as high as during 1934/38. The price relation between cotton and rayon has shown a fundamental change.

Dr L. H. Slotemaker, *Present aviation policy (I).*

The permission required for operating international air services can be secured only after long drawn out and difficult negotiations and very often under onerous conditions. It has not yet been possible to come to a general international treaty, since bilateral agreements are governed by protectionism. International aviation cannot, therefore, render mankind the great services to which it is entitled and which would be possible from a technical point of view.

GEBOORTECIJFER EN SCHOOLBEVOLKING.

Is er in de toekomst een overschot van leerkrachten en schoolgebouwen te verwachten?

Inleiding.

De alarmerende berichten betreffende tekorten aan onderwijzers, leraren en schoolgebouwen, welke bij voortdurend de ronde doen, zullen het de lezers van dit blad wel duidelijk hebben gemaakt, dat hier een ernstige handicap voor ons onderwijs ligt. De daaruit voortvloeiende bezwaren dreigen zelfs min of meer catastrofaal te worden, indien niet door bijzondere maatregelen voorzien wordt in de behoefte aan extra-scholen en leerkrachten, die nodig zijn om omstreeks 1952/53 de grotere leerlinggolven, gevormd door de grotere geboorte-aantallen in 1946 en volgende jaren, bij het onderwijs te kunnen opvangen. Deze grotere leerlinggolven zullen zich eerst bij het lager onderwijs melden en in latere jaren ook bij het voortgezet onderwijs merkbaar worden. Men hoort in dit verband nogal eens de opmerking, dat hier sprake zou zijn van een *tijdelijke* behoefte aan scholen en leerkrachten en dat de daartoe gebouwde scholen en aangetrokken leerkrachten na afloop van de hausse geen onderwijsbestemming meer zouden hebben. Zo komt bijv. de auteur van een in het „Economisch-Statistisch Kwartaalbericht” opgenomen artikel, die deze vrees deelt, op grond van zijn berekeningen tot de conclusie, dat in de periode 1958-1962 ongeveer 6.200 onderwijzers en 1.210 scholen *overbodig* zouden worden ¹⁾.

Wij menen, dat deze in bedoeld artikel en elders naar voren gebrachte conclusie niet juist is en achten het gewenst dit nader te motiveren, opdat twijfel daaromtrent niet een nieuwe tegenwerkende factor zal worden bij de noodzakelijke aanvulling op korte termijn van scholen en leerkrachtencorps.

Ontwikkeling geboortecijfer.

Elke prognose hieromtrent moet momenteel zeer speculatief prognose genoemd. Wij weten de factoren, welke het geboortecijfer beïnvloeden, niet zo erg veel. Evenmin van het gewicht der bekende factoren.

Vrij algemeen was men vóór de tweede wereldoorlog de opvatting toegedaan, dat de sedert jaren waarneembare daling van het geboortecijfer zich vrijwel rechtlijnig zou voortzetten tot een bepaald minimum was bereikt, waarna een min of meer stationnaire toestand zou optreden. Een stijging van het geboortecijfer werd niet voorzien. De hogere geboortecijfers in ons land, vergeleken met die in andere Westerse landen, werden vnl. verklaard uit een faseverschil in de ontwikkeling.

De onverwacht sterke stijging van het geboortecijfer in de achter ons liggende jaren heeft deze overtuiging ernstig geschokt. De daardoor gestimuleerde behoefte aan meer inzicht in de ontwikkeling der vruchtbaarheids-cijfers heeft er o.a. toe geleid, dat een door het Instituut voor Sociaal Onderzoek van het Nederlandse Volk (Isonovo) in het leven geroepen commissie belast werd met een onderzoek naar de maatschappelijke achtergronden, welke de ontwikkeling van het geboortecijfer hier te lande bepalen. Onlangs zijn haar eerste publicaties verschenen. In verband met het in dit artikel behandelde, wijzen wij in het bijzonder op publicatie No 2 (Drs T. van den Brink: „Eerste resultaten van een statistische analyse van de loop der geboortecijfers in Nederland”, Amsterdam, December 1949), waarin zeer verhelderend licht wordt geworpen op verschillende demografische aspecten van de verrassende, ja min of meer ontstellende, bevolkingsgroei in de laatste jaren.

Gehoopt mag worden, dat een verder ontwikkelde sociologie van de geboorten het t.z.t. mogelijk zal maken.

¹⁾ „De gevolgen van de tijdelijke stijging van het Nederlandse geboortecijfer voor het onderwijs” („E.-S.K.”, Juni 1949, blz. 58 e.v.).

met meer zekerheid prognoses op te stellen. Op grond van reeds verkregen inzichten is het echter zeker niet gerechtvaardigd, om, — zoals nogal eens gebeurt — de stijging, welke wij in de laatste jaren hebben waargenomen, *uitsluitend* uit oorlogsfactoren te verklaren en daaruit direct de conclusie te trekken, dat het geboortecijfer, na weg-ebbing van de trekking dezer factoren, weer tot het „normale” vooroorlogse peil van 20 promille zal dalen. Uit staat I blijkt overigens, dat de sedert jaren ingetreden daling van het geboortecijfer reeds omstreeks 1937 tot stilstand kwam; de in 1938 en 1939 optredende stijging kan men toch bezwaarlijk uit oorlogsfactoren kunnen verklaren ²⁾.

STAAT I.

Geboortecijfers Nederland, 1930-1949.

Jaar	Aantal levendgeborenen		Jaar	Aantal levendgeborenen	
	abs.	in 0/00		abs.	in-0/00
1920	195.016	28,6	1935	170.425	20,2
1921	191.440	27,7	1936	171.675	20,2
1922	183.754	26,1	1937	170.220	19,8
1923	187.512	26,2	1938	178.422	20,5
1924	182.430	25,1	1939	180.917	20,6
1925	178.545	24,2	1940	184.846	20,8
1926	177.493	23,8	1941	181.959	20,3
1927	175.098	23,1	1942	189.975	21,0
1928	179.028	23,3	1943	209.379	23,0
1929	177.216	22,8	1944	219.946	24,0
1930	182.310	23,1	1945	209.607	22,6
1931	177.387	22,2	1946	284.456	30,2
1932	178.525	22,0	1947	267.348	27,8
1933	171.289	20,8	1948	247.923	25,3
1934	172.214	20,6	Jan.-		
			Oct. '48	209.333	25,7
			Jan.-		
			Oct. '49	199.295	24,1

De noodzaak, om bepaalde voorzieningen voor te bereiden, dwingt ons er wel toe prognoses op te stellen. Zo zal men voor een verantwoord en vooruitziend onderwijsbeleid — we denken bijv. aan de opleiding van leerkrachten en de bouw van scholen — het te verwachten aantal leerlingen trachten te benaderen. Daarbij zal men, wat het lager onderwijs betreft, uitgaan van geboorteprognoses.

Prof. Polak heeft dit indertijd voor de jaren 1947-1954 gedaan en kwam daarbij tot de in staat II onder a-c opgenomen alternatieven ³⁾.

Reeks a gold voor het geval, dat het in 1946/'47 bereikte hoge geboorteniveau blijvend zou zijn, b voor een zeer geleidelijke daling tot vooroorlogse verhoudingen en c voor een vrij snelle afnemings tot op een constant peil, dat echter wat hoger zou liggen dan vroeger. De onder d genoemde cijfers komen hieronder ter sprake.

STAAT II.

Alternatieve geboorteprognoses; levendgeborenen in duizendtallen.

Jaar	Alternatieven			
	a	b	c	d
1947	275	275	250	267 (27,8)
1948	275	260	225	248 (25,3)
1949	275	250	200	236 (23,7)
1950	275	225	200	229 (22,7)
1951	275	200	200	225 (22,0)
1952	275	190	200	220 (21,3)
1953	275	190	200	220 (21,1)
1954 e.v.	275	190	200	220 (20,9)

¹⁾ Van den Brink komt in zijn genoemde analyse (blz. 45 e.v.) tot de conclusie, dat de navolgende factoren van invloed waren op de hogere geboortecijfers:

1. wijzigingen in de leeftijdsopbouw, resulterend in een groter aantal 20-39-jarige huwbaren;
2. stijging van de nuptualiteit, d.w.z. een relatief groter aantal huwbaren trad in het huwelijk;
3. hogere vruchtbaarheid. Ruim de helft van de toeneming van het aantal geboren in de periode 1938/1948 zou voor rekening van deze verhoogde vruchtbaarheid komen. Omtrent de oorzaken van deze hogere vruchtbaarheid valt momenteel niets met zekerheid te zeggen. Met name niet of hier sprake is van een gewijzigde houding t.a.v. de gezinsgrootte.

²⁾ Mr F. L. Polak: „10-Jaren-plan voor scholenbouw”. (Monografie „Scholenbouw”, Augustus 1947).

Bij de ontwikkeling van het door hem gepubliceerde scholenbouwplan is Polak uitgegaan van prognose *c*, als zijnde de meest gematigde veronderstelling met betrekking tot de bevolkingsgroei in de komende jaren. Onzerzijds worden daaraan de in staat II onder *d* opgenomen cijfers toegevoegd. Die voor 1947 en 1948 zijn ontleend aan inmiddels gepubliceerde geboortecijfers, die voor 1949 zijn berekend op basis van de voor Januari-October bekende cijfers. De voor 1950-1954 geëxtrapoleerde cijfers liggen, wat 1950-1952 aangaat, in het verlengde van de daling in voorgaande jaren. Ietwat willekeurig is op gronden, die wij hier onbesproken laten, aangenomen, dat het totaal der geboorten in de daaropvolgende jaren voorschijns vrijwel constant blijft. In feite betekent dit bij onze groeiende bevolking dan een lichte daling van het geboortecijfer; men zie de in staat II onder *d* tussen haakjes vermelde verhoudingscijfers (in 0/00 van de bevolking). Wij menen, dat deze prognose, welke voor de komende jaren hogere geboortecijfers voorziet dan voor enkele jaren werd aangenomen — bij alle voorbehoud, dat bij dergelijke schattingen gemaakt moet worden — op grond van de bekende ontwikkeling in de periode 1946-1949 voor het doel, dat wij ons met dit artikel stellen, aanvaardbaar is. Zij is wellicht zelfs aan de lage kant met haar schattingen. Wat zullen bijv. met betrekking tot de geboortecijfers de gevolgen zijn van het repatriëren van onze legermacht in Indonesië, wat zullen de gevolgen zijn van een eindelijk toch wel eens beter wordende huisvesting? ⁴⁾

Gaan wij thans na wat dit inzicht in de loop der geboortecijfers voor het toekomstig leerlingental betekent.

Prognoses leerlingen en daarvoor benodigde gebouwen en onderwijzers.

In staat III is onder *a* een raming opgenomen van de toekomstige schoolbevolking bij het gewoon en voortgezet gewoon lager onderwijs (verder aangeduid als g.l.o. en v.g.l.o.), uitgaande van de in staat II onder *d* vermelde bevolkingsprognose. Op grond van bekende statistische verhoudingen is daartoe voor elk jaar het aantal leerlingen aangehouden op een bepaald percentage van de 6-13 jaar eerder geboren ⁵⁾.

STAAT III.

Prognose leerlingen, gebouwen en leerkrachten bij g.l.o. en v.g.l.o. tezamen.

Jaar	a. Leerlingen (× 1.000)		b. Gebouwen		c. Onderwijzers	
	abs.	toeneming sedert 1948	abs.	toeneming sedert 1948	abs.	toeneming sedert 1948
1948	1.165	—	6.850	—	34.350	—
1949	1.232	67	7.040	190	35.200	850
1950	1.273	108	7.275	425	36.370	2.020
1951	1.306	141	7.465	615	37.315	2.965
1952	1.395	230	7.970	1.120	39.855	5.505
1953	1.467	302	8.385	1.535	41.915	7.565
1954	1.520	355	8.685	1.835	43.430	9.080
1955	1.566	401	8.950	2.100	44.745	10.395
1956	1.599	434	9.135	2.285	45.685	11.335
1957	1.612	447	9.210	2.360	46.055	11.705
1958	1.612	447	9.210	2.360	46.055	11.705
1959	1.620	455	9.255	2.405	46.285	11.935
1960	1.567	402	8.955	2.105	44.770	10.420
1961	1.527	362	8.725	1.875	43.630	9.280
1962	1.504	339	8.595	1.745	42.970	8.620
1963	1.490	325	8.515	1.665	42.570	8.220
1964	1.483	318	8.475	1.625	42.370	8.020
1965	1.478	313	8.445	1.595	42.230	7.880
1966	1.478	313	8.445	1.595	42.230	7.880

⁴⁾ De Engelse „Royal Commission on Population”, die onlangs haar rapport uitbracht, verwacht op korte termijn een daling van het geboortecijfer; met betrekking tot de verdere toekomst meent zij, dat men in het duister tast. Door het huwen op jeugdiger leeftijd en een hier en daar waar te nemen verlangen naar grotere gezinnen, acht zij het niet onmogelijk, dat de gezinsgrootte zal toenemen (Report, London 1949). Mede op grond van de uitkomsten van incidentele onderzoeken wordt in ons land in de hogere sociale klassen een toenemend verlangen naar grotere gezinnen waarschijnlijk geacht.

⁵⁾ Zou het v.g.l.o. een grote werfkracht blijken te bezitten, dan is aan te nemen, dat het aantal leerlingen van g.l.o. en v.g.l.o. tezamen, alsmede het getal der daarvoor nodige gebouwen en leerkrachten, in de komende jaren iets hoger komt te liggen.

De opgestelde cijfers leiden tot de conclusie, dat voorschijns rond 1959/60 een maximum aantal leerlingen op de g.l.o.- en v.g.l.o.-scholen te verwachten is, waarna een geleidelijke daling intreedt tot rond 1965/66 een evenwichtstoestand is bereikt. Rond 1959/60 zal uiteraard ook de behoefte aan onderwijzers en schoolgebouwen het grootst zijn. De daaromtrent in staat III opgenomen cijfers zijn berekend op basis van 175 leerlingen per gebouw en 35 leerling per leerkracht — normen, welke ook Polak in zijn berekeningen gebruikt heeft en o.i. aanvaardbaar zijn.

Komen wij thans tot de vraag, of er t.z.t. (na 1959/60) scholen en onderwijzers overbodig zullen worden.

Gebouwen.

Het aantal voor g.l.o. en v.g.l.o. tezamen nodige schoolgebouwen zal, om het leerlingenaccres te kunnen opvangen, volgens onze prognose in de periode 1948/49-1959/60 met rond 2.400 gebouwen, w.o. ook met minder dan 6 klaslokalen, moeten toenemen. Op grond van bekende aannemingsommen kunnen de gemiddelde kosten van een 6-klassige school (voor $6 \times 35 = 210$ leerlingen) op rond f 100.000 worden gesteld. De extra nodige 2.400 gebouwen voor g.l.o. en v.g.l.o. zullen voor genoemde periode derhalve een investering eisen van $2.400 \times 175/210 \times f 100.000 = f 200$ mln of gemiddeld rond f 20 mln per jaar.

In de periode 1959/60-1965/66 zal volgens deze berekeningen voor het geleidelijk verminderend aantal leerlingen bij g.l.o. en v.g.l.o. het totaal der daarvoor benodigde schoolgebouwen met rond 800 dalen. Deze zullen echter geenszins overbodig worden en wel op grond van de navolgende, summier aangeduide, omstandigheden.

A. Sinds jaren is de zo noodzakelijke vervanging van scholen practisch geheel achterwege gebleven, mede als gevolg van de zgn. „scholenstop 1940”, terwijl juist als gevolg van onvoldoende onderhoud ⁶⁾ en gebruik voor militaire en vele andere doeleinden de vervangingsbehoefte boven het normale is gestegen. Wie regelmatig kennis neemt van onderwijsverslagen en de onderwijzers kan daaruit afleiden hoe erbarmelijk slecht en onduelbaar uit onderwijskundig en hygiënisch oogpunt de huisvesting van vele scholen is. Ook het onderwijs kent zijn vele krepeergevallen! De achterstand in de vervanging bedraagt momenteel zeker een 3.000 à 4.000 lokalen en zal, aangezien de nieuwbouw practisch alleen gericht is op opvang van de uitbreidingsbehoefte, rond 1960 een 8.000 lokalen of meer dan 1.300 zes-klassige scholen bedragen. Uit dien hoofde zou een daling van het leerlingental de mogelijkheid scheppen eindelijk van de krepeergevallen bij het onderwijs af te komen.

B. Rond 60 pCt van de huidige lagere schooljeugd heeft kleuteronderwijs genoten. Uitbreiding van dit onderwijs is op paedagogische en sociale gronden zeer gewenst (te denken aan de woningsituatie, de voortgaande urbanisatie) en als gevolg van de a.s. wettelijke regeling van dit onderwijs zeker te verwachten. Momenteel stuit de uitbreiding o.a. af op een tekort aan schoolruimte. De huisvesting van de bestaande scholen is in vele gevallen ondenkbaar slecht, mede een gevolg van het feit, dat men ten behoeve van het noodzakelijker geachte lager onderwijs nogal eens beslag heeft gelegd op kleuterscholen. Eventueel beschikbaar komende schoolruimte zou voor het in de knel zittende kleuteronderwijs een uitkomst betekenen.

C. Uitbreiding van het voortgezet onderwijs (u.l.o., nijverheidsonderwijs, middelbaar onderwijs, e.d.) moet onontkoombaar worden geacht; enerzijds bij eenzelfde relatieve voorziening, doordat de hogere geboortecijfers in 1946 e.v. jaren rond 1958/59 — dus juist wanneer het

⁶⁾ In het bijzonder in de kleinere gemeenten zijn veel klachten over het voor rekening van de gemeentebesturen komende onderhoud der scholen. Voor de samenhang met de wettelijke financieringsregeling zie artikel van schrijver dezes: „De exploitatiekosten bij het lager onderwijs” („De Nederlandse Gemeente”, 13 Februari 1948).

lager onderwijs wat ruimte zou kunnen bieden — voor meer leerlingen bij het voortgezet onderwijs, meer schoolruimte zal eisen, anderzijds door een in de tijd ongetwijfeld groter wordende relatieve vraag naar voortgezet onderwijs. Op verschillende gronden zal er naar moeten worden gestreefd om bepaalde sociale klassen meer in het onderwijs te betrekken, o.a. door wegnemen van financiële en andere belemmeringen. Dat deze tendentie reeds aanwezig is bewijst o.a. de verlenging van de leerplicht en de invoering van het 8ste leerjaar op 1 Januari 1950. Wij merken in dit verband op, dat vele landen met de leerplichting belangrijk verder gaan (o.a. de Verenigde Staten en Engeland). Enkele cijfers om de ontwikkeling in deze landen te demonstreren volgen hier.

Leeftijdsklasse	Van de 100 jongens resp. meisjes volgen onderwijs (1947/48)					
	Jongens			Meisjes		
	Neder-land	Ver. Staten	Engel-land	Neder-land	Ver. Staten	Engel-land
10—13 jaar	98	98	96	98	98	95
14—17 „	56	81	66	34	82	52

Voor de bovengenoemde te verwachten uitbreiding van het onderwijs zullen uiteraard ook schoolgebouwen nodig zijn.

Samenvattend kan worden opgemerkt, dat in de toekomst van een overcomplete van voor g.l.o. en v.g.l.o. te stichten schoolgebouwen geen sprake zal zijn.

Eventueel beschikbaar komende gebouwen — het aantal zal ten gevolge van de grote achterstand in de vervanging minimaal zijn — zullen dan mede kunnen voorzien in de dan ongetwijfeld nog dringende behoefte aan gebouwen voor kleuteronderwijs en voortgezet onderwijs.

Wij hebben in het bovenstaande buiten beschouwing gelaten de hierna te bespreken noodzaak om op de duur door wijziging van de zgn. leerlingenschaal of anderszins af te komen van de talrijke te grote klassen (in 1947 bijna 1.700 klassen met 50 of meer leerlingen bij g.l.o. en v.g.l.o.!).

Zonder zeer gedetailleerd sociografisch onderzoek is niet na te gaan in hoeverre de t.z.t. beschikbaar komende gebouwen aan ter plaatse aanwezige of groeiende behoeften tegemoetkomen.

Tenslotte is verondersteld, dat de gebouwen voor verschillende takken van onderwijs bruikbaar zijn. Bij de beperkte middelen, welke ons ter beschikking staan, zal ook de school niet altijd aan de ideale huisvesting kunnen toekomen. Intussen wordt bij de huidige scholenbouw reeds dikwijls de mogelijkheid onder ogen gezien om t.z.t. een andere schoolbevolking in de lokalen te kunnen opnemen.

Leerkrachten.

Blijkens de in staat III opgenomen cijfers is het noodzakelijk, dat het onderwijzerscorps om de wassende stroom leerlingen bij g.l.o. en v.g.l.o. in de periode 1949/50-1959/60 te kunnen opvangen, met een 46.285—35.200 of rond 11.000 leerkrachten wordt uitgebreid. Daarmede zal het dan een omvang van ruim 46.000 onderwijzers hebben verkregen. In de daarop volgende 6 jaren zal volgens onze huidige prognose het aantal onderwijzers bij g.l.o. en v.g.l.o. met rond 4.000 of bijna 700 per jaar afnemen. Zullen deze nu als „overbodig” moeten worden afgeschreven? Staan ons opnieuw de uit de dertiger jaren bekende misères van wachtgelders, kwekelingen met akte e.d. te wachten? Wij menen dit te moeten ontkennen op grond van de volgende overwegingen:

A. De jaarlijkse behoefte aan onderwijzers wordt — afgezien van eventueel bestaande tekorten — bepaald door de volgende factoren:

1. *vervangingsbehoefte* op grond van overlijden, pensionering, huwelijk, overgang naar ander beroep;

2. *uitbreidingsbehoefte* (deze zal na 1958/59 voor g.l.o. en v.g.l.o. negatief worden).

Voor 1948 is een vervangingsbehoefte van 4,4 pCt geregistreerd. Zelfs wanneer we aannemen, dat deze vervangingsbehoefte — o.a. op grond van minder sterk verloop in het corps — tot 4 pCt in 1959/60 en volgende jaren zou dalen, is in deze jaren toch altijd een vervangingsbehoefte van 1.700 à 1.800 onderwijzers per jaar te verwachten.

Staat IV biedt een gedetailleerd beeld van de te verwachten vraag naar onderwijzers voor g.l.o. en v.g.l.o. in de periode 1955-1966. Van de beide componenten, welke de vraag bepalen, is de vervangingsbehoefte vrij constant. De uitbreidingsbehoefte slaat na 1958/59 evenwel voor een aantal jaren in een overschot om. Er resulteert echter steeds een vraag van honderden leerkrachten.

STAAT IV.

Behoefte aan nieuwe onderwijzers voor g.l.o. en v.g.l.o., 1955-1966¹⁾.

Jaar	a. Vervangingsbehoefte	b. Uitbreidingsbehoefte	c. Totale behoefte (a + b)
1955/56	1.790	940	2.730
1956/57	1.830	370	2.200
1957/58	1.840	—	1.840
1958/59	1.840	230	2.070
1959/60	1.850	— 1.515	335
1960/61	1.790	— 1.140	650
1961/62	1.745	— 660	1.085
1962/63	1.720	— 400	1.320
1963/64	1.700	— 200	1.500
1964/65	1.695	— 140	1.555
1965/66	1.690	—	1.690
1966/67	1.690	—	1.690

¹⁾ Bij geboortecijfers als genoemd in staat II onder d.

B. Een aanzienlijk deel van de bezitters der onderwijzersakte zullen de door het lager onderwijs gaande grotere leerlinggolven in 1958/59 en volgende jaren bij het voortgezet onderwijs mede moeten opvangen. Zij zullen dan in meerdere mate emploi vinden bij het zich dan sterk uitbreidende u.l.o., het nijverheidsonderwijs, het gymnasiaal en middelbaar onderwijs, enz. Hierbij wordt aangekend, dat momenteel reeds een zeer groot deel der leerkrachten bij het voortgezet onderwijs uit de onderwijzers wordt gerecrueteerd (bezitters van middelbare of nijverheidsakten). Zo is ruim 20 pCt der leerkrachten bij het nijverheidsonderwijs in het bezit van een onderwijzersakte, terwijl ongeveer de helft der leerkrachten bij het gymnasiaal en middelbaar onderwijs de onderwijsbevoegdheid ontleent aan een M.O.-akte en veelal ook de onderwijzersakte zal bezitten. De leerkrachten bij het u.l.o.-onderwijs zijn bijna zonder uitzondering bezitters van de onderwijzersakte. Het totaal der bij genoemde takken van onderwijs, alsmede bij land- en tuinbouwonderwijs en kweekschoolopleiding werkzame bezitters der onderwijzersakte zal 8 à 10.000 bedragen. De voortdurende vervangingsbehoefte (300 à 400 per jaar) en de in de komende jaren sterk stijgende uitbreidingsbehoefte zullen derhalve voor vele onderwijzers bij het g.l.o. en v.g.l.o. uitwijkmogelijkheden bij het voortgezet onderwijs bieden.

C. De sinds jaar en dag uit onderwijskundig oogpunt noodzakelijk geachte lagere klasse-bezetting is alleen te verkrijgen indien daarvoor meer onderwijzers en leraren beschikbaar komen. In het enorme aantal te grote klassen, waarin een onderwijzer 50 of meer leerlingen — en dan soms nog van verschillende leerjaren! — voor zich heeft en het ordeprobleem zijn stempel drukt op het onderwijs, zal onderwijsvernieuwing in eerste instantie dienen te bestaan uit reducering der klasse-grootte. De omvang van het probleem valt af te leiden uit de in staat V opgenomen cijfers, welke het C.B.S. ons ter beschikking stelde.

in hogere klassen bij de kweekscholen een verheugende stijging van het aantal leerlingen waarneembaar (medio September 1949 rond 1.200 meer dan in September 1948). Vermoedelijk vindt dit ook een verklaring in een sterkere toeloop van diplomeerden van het gymnasium en middelbaar onderwijs naar het onderwijsberoep. Een verschijnsel, dat om verschillende redenen toe te juichen zou zijn. Toch moet het huidige opleidingsvolume als sterk onvoldoende worden beschouwd. Wanneer alle leerlingen van het hoogste leerjaar der kweekscholen zouden slagen en naar het g.l.o. en v.g.l.o. zouden overgaan en ditzelfde zou gelden voor hen, die zich voorbereiden voor het staatsexamen voor onderwijzer, zijn in 1950 nog geen 1.900 nieuwe onderwijzers te verwachten. In de komende 4 jaren zouden dan rond 7.500 van de benodigde 12.000 onderwijzers beschikbaar komen. Uitbreiding van de opleiding moet dan ook onontkoombaar worden geacht.

s-Gravenhage.

F. TH. VAN DER MADEN.

ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE WERELDKATOENSITUATIE.

Productie.

Sedert het einde van de tweede wereldoorlog is de wereldkatoenproductie jaarlijks gestadig toegenomen: nl. van ca 21 mln balen in het oogstjaar 1945 (d.w.z. Aug. '45 t/m Juli '46) tot naar schatting ca 31 mln balen in het overeenkomstige, lopende seizoen 1949/50. In beide gegevens is een productie van ca 1½ mln balen begrepen, bestemd voor zgn. niet-commercieel verbruik als bijv. handverspinning e.a. in hoofdzakelijk China en India.

In het totaal genomen dus een vermeerdering van niet minder dan 10 mln balen in slechts enkele jaren tijds. Vergeleken met de oogst van vorig jaar 1948/49 zal de toeneming der katoenproductie dit jaar — naar wordt verwacht — zeker ca 2½ mln balen bedragen.

Daardoor zou dan tevens voor het eerst na de oorlog de gemiddelde vooroorlogse productie van ca 30½ mln balen (periode 1934/38) worden overtroffen. De vermelde productievermeerdering sedert 1945 komt grotendeels, nl. voor ca 70 pCt, voor rekening der Verenigde Staten, waar met name de beide laatste jaren zowel de weersomstandigheden als de officiële prijssteunmaatregelen de katoenteelt in opwaartse zin hebben beïnvloed.

Een zeer aanzienlijke achteruitgang, vooral t.o.v. het vooroorlogs niveau, is te constateren in Azië, in het bijzonder in China en India. Politieke instabiliteit, de afsplitsing van een deel van het Voor-Indische katoenareaal voor Pakistan, alsmede het streven om in de eerste plaats de voedselvoorziening zo goed mogelijk veilig te stellen in dit dicht bevolkte gebied met zijn (t.o.v. vóór de oorlog) aanzienlijk toegenomen bevolking, gelden hier als de voornaamste oorzaken, welke de katoenteelt ongunstig hebben beïnvloed.

Ook in Rusland is de productie nog beneden vooroorlogs peil, alsmede de huidige productieplannen, maar niettemin is de na-oorlogse ontwikkeling alleszins opmerkelijk.

In twee andere belangrijke teeltgebieden, t.w. Brazilië en Egypte, is de productie wel toegenomen sedert 1945, maar t.o.v. 1934/38 is weinig of geen vooruitgang te bespeuren. In Brazilië blijkt de belangstelling voor het dollarexportartikel koffie groter te zijn dan die voor de katoen, terwijl in Egypte de beperktheid van het totale landbouwareaal zich doet gevoelen.

De overige katoenvoortbrengende gebieden van Afrika hebben hoofdzakelijk te kampen met beperkte transportfaciliteiten en een gelimiteerd arbeidsreservoir tegenover een veelheid van ontginningsmogelijkheden, welke factoren voorlopig wel belangrijke limieten zullen blijven vormen.

De grootste productietoename in het Westelijk halfrond, afgezien van de Verenigde Staten, is ongetwijfeld in Mexico waar te nemen. Verwacht wordt, dat de opgaande productietrend zich in dit land verder zal voortzetten.

Ook de vooruitzichten voor een verdere ontwikkeling der katoencultuur in Turkije zijn vooralsnog zeker niet ongunstig te noemen.

Onderstaande tabel moge het verloop der katoenproductie in de voornaamste teeltgebieden nader illustreren.

Katoenproductie in de voornaamste teeltgebieden, 1934-1949/50¹⁾.

Landen	Ge-midd. 1934-1938	Voor oogstjaren, lopende van Augustus/Juli					Verschillen tussen 1949 en	
		1945	1946	1947	1948	1949 geschat.	1934-1938	1945
(in duizend balen) ²⁾								
Veren. Staten	12.389	8.852	8.574	11.658	14.649	16.000	3.611	7.148
Mexico	310	434	407	484	570	900	590	466
Brazilië	1.770	1.350	1.300	1.215	1.525	1.800	30	450
Peru	386	327	321	307	280	300	-86	-27
Argentinië	275	297	314	412	420	430	155	133
Egypte	1.846	1.082	1.257	1.320	1.845	1.700	-146	618
Soedan	245	187	220	215	257	235	-10	48
Brits-Afrika	381	297	301	222	429	360	-21	63
Frans-Afrika	60	129	88	127	135	155	95	26
Belgisch Congo	160	174	176	181	218	220	60	46
Port.-Afrika	27	104	131	119	128	138	111	34
Turkije	238	166	204	218	309	445	207	279
India	5.320	3.610	3.557	2.625	1.940	2.400	-1.970	-260
Pakistan	1.327	1.820	1.925	890	900	950	-	-
China	3.127	1.820	1.925	2.150	2.120	1.700	-1.427	-120
Rusland	3.085	1.700	2.240	2.600	2.600	2.700	-385	1.000
Andere	790	497	497	513	617	704	-86	207
Wereld-totaal	30.409	21.026	21.512	25.256	28.942	31.137	728	10.111

¹⁾ Inclusief ca 1½ mln balen zgn. niet-commerciële productie, nl. voor handverspinning e.d.

²⁾ U.S.A.-balen zijn zgn. „running bales”; overige balen hebben bij benadering een netto-gewicht van 478 lbs per baal.

Bron: International Cotton Advisory Committee, Washington.

Bovenstaande ontwikkeling kan — in valutaterminologie — ook als volgt worden getypeerd.

1. Productie en aanbod van dollarkatoen (Verenigde Staten, Mexico) zijn na de oorlog zeer elastisch gebleken; dit in tegenstelling tot

2. Productie en aanbod van zgn. „non-dollar”-katoen, welke — in het bijzonder vergeleken met de stijgende vooroorlogse productietrend — in vele, onder deze categorie vallende, gebieden thans vrij nelastisch zijn. De gereleveerde productievermeerderingen hebben hier vooralsnog een, in het totale beeld beperkte, zij het — met het oog op de toekomst — toch niet te onderschatten betekenis.

Zo nemen wij dus waar, dat in een tijdsgewricht, waarin de meeste katoenimporterende landen met het hardnekkige probleem der „dollarschaarste” te kampen hebben (al is dan voor een aantal landen in West-Europa alsmede Japan en Korea een groot deel dezer financiële moeilijkheden tijdelijk ondervangen met behulp van speciale steunverleningsprogramma's der Verenigde Staten) de katoen verhoudingsgewijs méér is geworden de oorlog het geval was, een dollargrondstof in voor de oorlog. Immers, het aandeel der Verenigde Staten in de wereldproductie van deze grondstof, dat vóór de oorlog dalende was, steeg inmiddels van rond 40 pCt gedurende 1934/38 tot meer dan 50 pCt momenteel. Bedenkt men daarbij bovendien nog, dat het aanbod van andere dan dollarkatoen ook nog gedeeltelijk bestaat uit hetzij kortstapelige (Voor-Indië) of langstapelige katoen (Egypte, Soedan bijv.), dan lijkt de conclusie gewettigd, dat gedurende het lopende seizoen 1949/50 de voor export beschikbare hoeveelheden

middenstapelige katoen (de soort, waarnaar altijd de meeste vraag is), afkomstig van buiten het dollargebied, weinig of in het geheel niet groter zullen zijn dan in het afgelopen jaar 1948/49.

Een soortgelijke verwachting geldt voor de totale wereldhandel in katoen dit jaar, eveneens in vergelijking met vorig jaar, toen de wereldkatoenexport ongeveer 11 mln balen bedroeg.

De volgende tabel moge een inzicht verschaffen aangaande deze, in het lopende seizoen 1949/50 voor export beschikbare, hoeveelheden katoen in enkele der belangrijkste productiegebieden (naar raming).

Geraamde, voor export beschikbare, hoeveelheden katoen in enkele der belangrijkste productielanden in het seizoen 1949/50.

Landen	Voorraad 1 Aug. 1949	Geraamde productie en import	Geraamd eigen verbruik	Werkvoorraad ¹⁾	Geraamd voor export beschikbaar
	(in duizend balen) ²⁾				
Ver. Staten	5.287	16.200	8.750	2.916	9.821
Egypte	596	1.700	230	76	1.990
Brazilië	850	1.800	875	730	1.045
Pakistan	82	958	180	60	800
Mexico	122	992	310	102	702

¹⁾ Werkvoorraad geschat op 3 of 4 maanden verbruik, behalve voor Brazilië, waar deze i.v.m. het oogsttijdstip momenteel hoger is geraamd. Voor zover met een geringere werkvoorraad zou kunnen worden volstaan, neemt de voor export beschikbare hoeveelheid met een gelijke hoeveelheid toe.

²⁾ U.S.A.-balen zijn „running bales”; overige balen hebben ongeveer een netto-gewicht van 478 lbs per baal.
Bron: „Cotton”, maandelijks bulletin der International Cotton Advisory Committee, Februari 1950.

Met het oog op het voortduren der „dollarschaarste” heeft uiteraard de aangegeven, voor export beschikbare, hoeveelheid katoen in de Verenigde Staten een weinig reële betekenis. In wezen komt dit neer op een vergroting der katoenvoorraden. Waar deze voorraden belangrijk aan het oplopen zijn, gezien de verhouding tussen productie, eigen verbruik en export, zullen voor het komende oogstjaar 1950/51 weer voor het eerst sinds 1943 teeltrestricties worden toegepast.

Teeltbeperkende maatregelen zijn momenteel, evenals in India (i.v.m. de voedselvoorziening), ook van kracht in Egypte, voornamelijk om de te produceren hoeveelheid extra langstapelige katoen (als bijv. Karnak) te beperken ten gunste van iets minder langstapelige katoen (Ashmouni, Zagora bijv.), dit in verband met de aard der vraag naar Egyptische katoen.

Verbruik.

In tegenstelling tot de na-oorlogse stijging der wereldkatoenproductie, is vooral sedert 1947/48 het wereldkatoenverbruik nagenoeg stabiel gebleven, variërend omstreeks 28½ à 29 mln balen per jaar (inclusief de reeds eerder genoemde niet-commerciële verwerking van ca 1½ mln balen per jaar).

Dit komt dus neer op een wereldspinnerijverbruik van rond 27 à 27½ mln balen per jaar, of te wel enkele procenten geringer dan gedurende de periode 1934/38, toen een niveau van 27,9 mln balen werd bereikt.

Omgelagen evenwel per hoofd van de inmiddels met ca 11 pCt toegenomen wereldbevolking, ligt het huidige gemiddelde verbruik per hoofd ongeveer 12 pCt lager dan voor de genoemde vooroorlogse periode. Deze ontwikkeling staat wel in enigszins schril contrast tot de na-oorlogse tot zover waargenomen trend in het wereldwollen, rayonverbruik. De volgende tabellen mogen dit demonstren.

Wil men deze na-oorlogse ontwikkeling nog anders typeren, dan stellen wij vast, dat er momenteel ongeveer 5 mln balen katoen méér zouden zijn verbruikt in de wereld, indien de huidige voorziening per hoofd gelijk ware aan het vooroorlogse peil. Zo bezien, bestaat er dus een verbruiksdeficit van 5 mln balen per jaar, dat — indien omgerekend in uiteindelijk verbruik van katoenen

goederen per hoofd — door tal van factoren niet gelijkelijk over de wereld is verdeeld.

Wereldverbruik van enige der voornaamste textielvezels.
(in 1.000 metrische tonnen)

	Gemiddelde 1934/38	1948/49
Katoen ¹⁾	6.440	6.220
Wol (gewassen)	930	1.100
Rayon (vezel en-garen)	630	1.120
Nylon	—	30
Totaal	8.000	8.470
Wereldbevolking (geschat in millarden)	2,14	2,35

Wereldtextielverbruik per hoofd.

	Gemiddelde 1934/38		1948/49		1948/49 in pCt van 1934/38
Katoen ¹⁾	3,01 kg	80,7 pCt	2,65 kg	73,6 pCt	88,0 pCt
Wol	0,43 kg	11,5 pCt	0,47 kg	13,1 pCt	109,3 pCt
Rayon	0,29 kg	7,8 pCt	0,48 kg	13,3 pCt	165,5 pCt
Nylon	—	—	—	—	—
Totaal	3,73 kg	100,0 pCt	3,60 kg	100,0 pCt	96,5 pCt

¹⁾ Katoen voor oogstjaren, incl. niet-commerciële verbruik.

²⁾ Zeer gering.

Bron: International Cotton Advisory Committee en F. A. O.

Ons weer baserend op het uiteindelijk verbruik van katoenen goederen per hoofd der bevolking, blijkt, dat ca 60 pCt van dit écart zich in de Aziatische landen van het Verre Oosten bevindt; voorts 30 pCt in Europa en de resterende 10 pCt hoofdzakelijk in Rusland. Het zou in dit verband te ver voeren om alle daarvoor geldende oorzaken volledig te behandelen. Vermelden wij als de voornaamste: het verbroken evenwicht in de wereldhandel, in het bijzonder van en naar de Verenigde Staten, waaruit het „dollarvraagstuk” voortvloeit, welk laatste echter eveneens een functie van gewijzigde internationale prijsverhoudingen is; het inelastische aanbod der „non-dollar”-katoen; knelpunten in de katoenverwerkende industrieën in verschillende landen, zoals bijv. het arbeiderstekort in Lancashire; geen voldoende energie in o.a. Frankrijk, Spanje e.d.; oorlogsverwoestingen, „scraping” van capaciteit, zoals in Japan plaatsvond, alsmede de t.o.v. vóór de oorlog fundamenteel gewijzigde prijsverhouding tussen katoen en rayon enz.

Deze oorzaken hebben er toe geleid, dat het huidige peil van het wereldverbruik per hoofd nagenoeg gelijk is aan dat van de periode, welke vooraf ging aan de eerste wereldoorlog (nl. het gemiddelde van 1904/13). Uiteraard zijn er tevens zeer aanmerkelijke verschillen per land te constateren ¹⁾, welke — indien wordt uitgegaan van het uiteindelijk verbruik van katoenen goederen per hoofd — sinds de oorlog voor beide uitersten, t.w. de Verenigde Staten en Azië, nog verder zijn toegenomen.

Terugkomend op het spinnerijverbruik, geeft onderstaande tabel de ontwikkeling hiervan in de voornaamste katoenverwerkende landen weer.

Spinnerijverbruik van katoen in de voornaamste katoenverwerkende landen.

(in duizend balen) ¹⁾

Landen	Gemiddelde voor 1934/38 oogstjaren	Oogstjaren	
		1948/49	1949/50 raming
Verenigde Staten	6.454	7.795	8.750
Engeland	2.741	2.020	2.150
Frankrijk	1.181	1.040	1.050
West-Duitsland	4.045	700	800
Italië	693	945	900
Rusland	3.020	2.200	2.300
China	2.150	1.750	1.200
India	2.642	3.530	3.200
Japan	3.441	737	950
Andere	4.578	5.983	5.950
Totaal	27.945	26.700	27.250

¹⁾ Balen van ongeveer 478 lbs netto, uitgezonderd „running bales” voor de Verenigde Staten.

²⁾ Verwezen wordt in dit verband naar bijlage R van „World Fiber Survey 1949”, een F.A.O.-publicatie.

Vergeleken met vorig seizoen 1948/49 zal — naar wordt verwacht — het wereldspinnerijverbruik dit jaar iets hoger uitvallen, al wordt het peil van 1934/38 daardoor vermoedelijk nog niet overschreden.

Deze kleine stijging blijkt te resulteren uit een opleving der activiteit in de Verenigde Staten, volgende op de recessie van verleden jaar, voortgezette verbruikstoename in West-Europa, Rusland en eveneens Oost-Europa, alsmede Japan, waartegenover belangrijke dalingen staan in China en India.

Voorraden.

Dat door de bovengeschetste divergentie tussen katoenproductie en -verbruik de voorraden, en wel hoofdzakelijk in de Verenigde Staten, toenemen, ligt in de rede. Naar schatting zal de totale „carry-over” per 1 Augustus a.s. ca 17 mln balen bedragen, waarvan ca 8½ mln balen in de Verenigde Staten en ongeveer 3½ mln balen in de voornaamste andere katoenexporterende landen. De voorraden, zoals deze zich thans in de Verenigde Staten ontwikkelen, zullen daarmede nog niet het peil van vlak voor en na de oorlog hebben bereikt.

Prijzen.

In tegenstelling tot de situatie van vóór de oorlog, toen er voortdurend een tendentie naar een „wereldmarktprijs” was waar te nemen, bestaan er thans meerdere prijsstelsels en prijzen naast elkaar, hetzij als gevolg van overheidsmaatregelen, zoals bijv. de prijssteun in de Verenigde Staten weer van geheel verschillende aard is dan de prijscontrole op katoen in India, terwijl de prijsvaststelling, gekoppeld aan centrale regeringsaankopen in consumentenlanden als Engeland en ten dele in Frankrijk wéér een ander systeem is, of door omstandigheden als de divergentie tussen officiële en „vrije” internationale valutaverhoudingen, de preferentie voor „non-dollar”-katoen in sommige gevallen e.d. De prijs der Amerikaanse katoen, welke zich gewoonlijk een fractie boven de door de Regering vastgestelde „support-price” bevindt en momenteel voor de soort middling 15/16 inch ca 32 dollarcenten per Engels pond bedraagt, is bij benadering driemaal zo hoog als gedurende de periode 1934/38 en ongeveer tweemaal zo hoog als in het oogstjaar 1926, hetgeen de aanzienlijke stijging voldoende karakteriseert. Voor zover katoenimporterende landen hun valuta-eenheid devalueerden, heeft zich aldaar bovendien nog een verdere stijging voorgedaan, afhankelijk van de mate dezer devaluatie. Opmerkelijk is voorts, dat in tegenstelling tot de prijstrends van vóór de oorlog, toen de Amerikaanse katoen veelal wat duurder was dan overeenkomstige andere soorten, thans het omgekeerde het geval is, indien men deze prijzen tegen de officiële koersen omrekent, verband houdende met de (ook in het bovenstaande aangestipte) onderlinge vraag- en aanbodposities. Daarnaast dient men dan acht te slaan op de ontwikkeling van de prijsverhouding tussen katoen en rayon, alsmede nylon e.d. In de Verenigde Staten is het verschil tussen de katoen- en rayonvezelprijs momenteel uiterst gering, indien men beide noteringen op gelijke afleveringsbasis brengt en rekening houdt met de resp. spinverliezen. In West-Europa daarentegen is, met name na de devaluatie, de rayonvezel veel goedkoper geworden en wel variërend van globaal 10 tot 40 pCt. Een vergelijking tussen de prijzen van diverse garens in de Verenigde Staten geeft bovendien als uitkomst, dat de katoengarenprijs (bij de gegeven garenummers) niet onder die van de rayon komt, zoals nevenstaande opstelling aangeeft.

Blijkbaar heeft de prijsrelatie tussen katoen en rayon zich fundamenteel gewijzigd. Sedert ca 1945 is de katoen niet meer de goedkoopste „kleding”-textielvezel van weleer. Zonder de invloed van andere factoren in belangrijkheid te onderschatten, is deze prijzenconstellatie — wat de katoenzijde betreft — wezenlijk niet los te denken

van de hoogte der op medio Juli van ieder jaar vastgestelde „support-price” van Amerikaanse katoen, van welke „prijksapstok” het merendeel der andere productiegebieden zich tevens bedient.

Globale prijsverhouding tussen diverse textielgarens in de Verenigde Staten.

viscose rayongaren (150 denier)	71	dollarcent	per	Engels	pond
acetataat rayongaren (150 denier)	74	„	„	„	„
Katoenen garen (30-er)					
gekaard	71	„	„	„	„
gekamd	80	„	„	„	„
Nylon garen (100 denier)	195	„	„	„	„
Orlon garen (75 denier)	335				

naar verwachting, als de productie van laatstgenoemd garen vermoedelijk in September op de markt komt.

Met het oog op de toenemende omvang der surplussen van landbouwproducten hebben zowel de principiële als de praktische zijde van dit landbouwpolitieke vraagstuk in de Verenigde Staten inmiddels tot een nog steeds groeiende controversale aanleiding gegeven.

De „prijsvloer”, welke in staat zou zijn om aan de ene kant niet alleen de productie van katoen doch bovendien ook nog het verbruik te ondersteunen en welke aan de andere kant tevens nog zou kunnen verhinderen, dat de concurrerende positie van deze vezel wordt aangetast, wacht evenwel nog steeds (en vergeefs) op zijn uitvinder.

Dat de gewijzigde prijsrelatie tussen katoen en rayon haar uitwerking op de onderlinge verbruiksverhouding niet heeft gemist (ook in landen, zoals de Verenigde Staten, welke zich niet voor het vraagstuk der „dollarschaarste” geplaatst zien) zou met sprekende voorbeelden kunnen worden bewezen. Volstaan we echter in dit verband met op te merken, dat globale berekeningen hieromtrent uitwijzen, dat de rayon momenteel naar schatting ca 25 pCt van het bovenstaande verbruiksdeficit in katoen heeft overgenomen zonder dat daarbij de wereldproductie van rayon het peil heeft bereikt, hetwelk mogelijk zou zijn indien de rayoncapaciteit haar maximale prestatie leverde; de zich betrekkelijk snel uitbreidende — alhoewel nog geringe — capaciteit van synthetische vezels als nylon, orlon, terylene buiten beschouwing latend.

Washington.

H. J. KUHLMETJER.

HEDENDAAGSE LUCHTVAARTPOLITIEK.

I.

Weliswaar bedekt een uitgebreid luchtnet vrijwel de gehele wereld en worden passagiers, goederen en post door de lucht naar en van de meest afgelegen plaatsen vervoerd, de basis echter waarop dit alles plaatsvindt is nog zeer onzeker. De zeescheepvaart kent het internationaal erkend beginsel der vrije zee; hoewel hier ook niet alles even gemakkelijk gaat als de bewoording van dit beginsel zou aanduiden, is zij wat bewegingsvrijheid betreft, toch in een veel betere positie dan de internationale burgerluchtvaart. Ieder land n.l. bezit de souvereiniteit over de luchtruimte boven zijn gebied (tot onbeperkte hoogte) en men gebruikt, naar hieronder zal blijken, dit recht in vele gevallen hoofdzakelijk ter vermeende bescherming van de nationale luchtvaart.

De souvereiniteit over de luchtruimte is aanvaardbaar (en ook al sinds 1919 internationaal erkend); daarvoor bestaan voldoende redenen op het gebied van veiligheid en openbare orde, alsmede militaire overwegingen. Redelijke restricties, gegrond op deze overwegingen, zijn dan ook eveneens acceptabel. Maar men gaat in het algemeen bij het hanteren der souvereiniteitsrechten veel verder, door n.l. het commercieel element te laten meespelen

1. Dientengevolge kan worden vastgesteld, dat, ondanks de snelle en enorme ontwikkeling der vliegtuigtechniek, de internationale burgerluchtvaart nog altijd niet die grote diensten aan de wereld in haar geheel kan bewijzen, waartoe zij thans reeds gemakkelijk in staat zou zijn.

Het overvliegen van een land, dan wel het maken van een technische landing voor het opnemen van brandstoffen, levert nog de minste moeilijkheden op. Dit recht wordt weliswaar dikwijls van een voorafgaande toestemming afhankelijk gemaakt, anderzijds is er in December 1944 te Chicago een internationale overeenkomst opgesteld (International Transit Agreement), waarbij die rechten bij voorbaat onder zekere in het algemeen acceptabele voorwaarden worden gegeven; deze overeenkomst is door het merendeel der luchtvaartlanden ondertekend en geratificeerd. Het betreft hier de eerste en tweede vrijheid (de zgn. technische vrijheden). Want hoe onvrij de burgerluchtvaart ook is, men heeft voor haar vijf verschillende zgn. vrijheden (freedom) uitgevonden; maar hier is geen „safety in numbers"! Gaan wij op deze enumeratie door, dan komen wij tot de derde en vierde vrijheid: het vervoer van een bepaald land naar een ander land (derde vrijheid) en vandaar terug (vierde vrijheid); de vijfde vrijheid is dan het recht lading onderweg in een ander land op te nemen en dat te brengen naar een derde staat. Derde, vierde en vijfde vrijheid kunnen gezamenlijk worden betiteld als de commerciële vrijheden; de eigenlijke vrijheid der lucht ligt opgesloten in de vijfde vrijheid. Voor de uitoefening van de laatste drie vrijheden is voorafgaande vergunning nodig, m.a.w. er is geen sprake van, dat men zonder meer, mits uiteraard aan de veiligheidsvoorschriften wordt voldaan, een internationale luchtdienst kan openen; eerst moet worden onderhandeld over een vergunning en over de voorwaarden daarvan, hetzij, zoals meestal het geval is, tussen twee regeringsdelegaties, hetzij (vnl. in Midden-Amerika) tussen de betrokken regering en de geïnteresseerde luchtvaartonderneming.

Het zou eenvoudiger zijn als een algemeen internationaal verdrag deze materie regelde en hiertoe is na de oorlog ook wel een poging gedaan, evenwel zonder succes. Die poging is nog enkele malen herhaald, eveneens zonder resultaat, en de verschillende gedelegeerden op de desbetreffende conferenties wisten dan ook niet beter te doen dan hun redevoeringen te beginnen en te eindigen met de mededeling, dat naar hun oordeel de tijd voor een multilateraal verdrag nog niet rijp was.

Bij onderhandelingen nu inzake bilaterale overeenkomsten speelt in het algemeen het belang van het reizend publiek helaas geen hoofdrol. Zelfs niet eens het uiteindelijke belang van de betrokken Staat bij het verkrijgen van zoveel mogelijk luchtverbindingen. Voornamelijk wordt gelet op het gevaar van concurrentie aan de eigen nationale luchtvaartmaatschappij(en). De burgerluchtvaart immers is in het algemeen nog niet rendabel en in vele gevallen moet de Staat het verlies bijpassen. Bovendien is zij uitgegroeid tot wat meer dan een zuiver economische of commerciële aangelegenheid: ook prestige en militaire overwegingen zijn een grote rol gaan spelen. Al die overwegingen hebben geleid tot een restrictieve luchtvaartpolitiek, waarvan de uitingen hieronder nader zullen worden beschouwd.

Eerst dient echter de vraag te worden gesteld, of een dergelijke politiek de verwachte voordelen kan opleveren. De internationale burgerluchtvaart — de praktijk heeft dit wel bewezen — is door haar hoge „over-head"-kosten slechts dan rendabel te maken wanneer zij op grote schaal en met open mogelijkheden wordt gedreven: slechts zelden vormt een onderneming, die enkele betrekkelijk korte of middelbare trajecten exploiteert, een lonend bedrijf. Temeer geldt dit, naarmate er verbetering intreedt in de spoorweg- en andere wegverbindingen en dus de concurrentiemogelijkheden van het grondverkeer

toenemen. Daartegenover heeft het intercontinentale luchtverkeer nog een grote voorsprong op de andere verkeersmiddelen en daar ligt dus het zwaartepunt der luchtvaartexploitatie, al zal een combinatie van lange en kortere luchtroutes altijd wenselijk zijn in verband met aan- en afvoermogelijkheden. Nu terugkomend op de vraag, of restricties werkelijk de gehoopte voordelen opleveren, zij er nog op gewezen, dat ook duidelijk is geworden, dat een verhoging der frequenties in het algemeen het verkeer meer dan evenredig stimuleert; de vervoersgelegenheid wordt dan zoveel groter en daarmee de mogelijkheden voor het reizend publiek. Het uiteindelijk belang der internationale burgerluchtvaart in haar geheel is gelegen in de toeneming van de vervoersvraag; welke op haar beurt door een beter en groter aanbod kan worden gestimuleerd. Door een goede coördinatie der dienstregelingen en eventueel door een nauwere onderlinge samenwerking kunnen dan alle betrokken ondernemingen profijt trekken. Restricties mogen misschien tijdelijk een kleinere nationale onderneming in de strijd om het bestaan met de grote broers helpen, uiteindelijk zullen zij niet anders dan nieuwe restricties in het leven roepen, die de gedaante van repercussies gaan aannemen wanneer die nationale onderneming zelf haar net wil gaan uitbreiden. En intussen gebeurt het, dat adspirant-passagiers vliegtuigen met lege plaatsen zien vertrekken naar door hun gewilde bestemmingen, op hun passende tijden en behorende tot de maatschappij hunner keuze, zonder dat zij hiervan gebruik mogen maken. Het is dan ook wel eigenaardig, dat tot heden zo weinig protesten zijn gekomen van de zijde van het publiek; vermoedelijk is dat toe te schrijven aan de wijze, waarop door de betrokken luchtvaartmaatschappijen of reisbureaus de gevraagde inlichtingen worden verstrekt; indien immers het publiek het systeem der zgn. „roped-off seats" beter en vollediger zou beseffen, dan waren krachtiger protesten te verwachten en zou er wellicht de mogelijkheid ontstaan, dat voldoende drang werd uitgeoefend op regering en betrokken maatschappij om aan dit in algemeen opzicht funeste systeem een eind te maken.

Want het zijn niet alleen de regeringen, die men hiervan een verwijt kan maken, ook de luchtvaartmaatschappijen. Zeer zeker bij genationaliseerde ondernemingen, doch ook bij de andere, meestal gesubsidieerde maatschappijen bestaat een nauw contact met de autoriteiten, belast met het toezicht op de burgerluchtvaart. De adviezen van de vervoerder hebben grote invloed op het te voeren luchtvaartbeleid. En een restrictieve politiek is op kort zicht meestal gemakkelijker te verdedigen en door te drukken dan een liberale houding.

De Nederlandse Regering — het zij hier met erkentelijkheid vermeld — heeft van het begin der burgerluchtvaart, dus van 1919 af, steeds één en dezelfde strakke lijn getrokken: die van vrijheid van luchtverkeer. Dat is ook begrijpelijk zal men zeggen: een klein land, dat weinig aan te bieden heeft en zelf, mede gesteund door het volkskarakter, hoge luchtvaartaspiraties heeft, vindt niet anders dan een groot belang bij bewegingsvrijheid. Schrijver dezes, die al enige tientallen jaren in de luchtvaart werkzaam is en uiteraard nauw contact heeft met de betrokken autoriteiten — in dit geval, wat de toepassing betreft, de Rijksluchtvaartdienst van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat — weet, dat ook een door algemene overwegingen geïnspireerde gedachtengang aan de Nederlandse luchtvaartpolitiek ten grondslag ligt.

Immers, alleen dan wanneer het luchtverkeer zich vrijelijk kan ontwikkelen, kan het die diensten aan de wereld geven, waarop de mensheid recht heeft. De luchtvaart is in wezen internationaal, moet daarom ook eerder van internationaal standpunt uit worden beoordeeld en behandeld. En ieder land heeft, in zijn geheel gezien, toch zeker een groot economisch belang bij een zo groot mogelijk aantal luchtdiensten, van welke nationaliteit

dan ook. In de praktijk is gebleken, dat Nederland de consequenties aanvaardt; ons land heeft zijn grondgebied vrijelijk opengesteld voor de concurrenten met boven genoemde algemene en goede zijde voor ogen. Maar ook als men andere facetten van dit vraagstuk beschouwt en besluit niet alleen te zien naar de algemene economische voordelen, ontdekt men al spoedig en gemakkelijk verdere lichtzijden ener liberale gedragslijn. Grote luchtvaartterreinen (inclusief verdere outillage als meteorologische- en berichtendiensten, nachtverlichting, bebakening enz.). Hoe kunnen deze enorme investeringen ooit enigszins rendabel worden gemaakt als men het gebruik hiervan kunstmatig verhindert? Een sterk ontwikkeld luchtverkeer brengt daarnaast werk voor velen; wikkelt behoeft meer te denken aan het personeel in de werkplaatsen, de vliegveld-restaurants, het grondpersoneel der ondernemingen, de douane- en immigratie-ambtenaren. Het hotelwezen heeft verder belang bij een dicht verkeersnet; het vreemdelingenverkeer wordt vergemakkelijkt. En dit alles wordt door vele landen genegeerd, slechts in de begeerte om de verliezen van de eigen luchtvaartmaatschappij kunstmatig te beperken, waarbij dan nog vergeten wordt, dat slechts grotere vrijheid diezelfde maatschappij in staat zal stellen een behoorlijke exploitatie te voeren. Het zijn met name de kleine landen, die klein op het gebied van de luchtvaart als wel met betrekking tot grondoppervlakte, die met een restrictieve geest bezielde zijn en die er bijvoorbeeld in 1947 door groepsvorming in slaagden een niet onredelijk ontwerp-multilateraal verdrag te torpederen.

Helaas voeren ook Amerika en Engeland geen consequente luchtvaartpolitiek. Engeland, vóór de oorlog liberaal gestemd, was na 1945 restrictief — begripelijk in, die zin, dat men daar toen, ten gevolge van oorlogsopofferingen, niet beschikte over het juiste vliegtuigmaterieel. Amerika, na 1945 aanvankelijk liberaal, is hierop na zijn rechten in minstens 40 landen te hebben vastgelegd, teruggekomen tegenover derde landen en is thans zeer moeilijk geworden. Of spoedig wijziging in die houding kan worden verwacht, valt niet te beoordelen. Men moet daarbij niet uit het oog verliezen, dat de Verenigde Staten zelf, wat haar burgerluchtvaart betreft, niet in moeilijkheden komen; daartoe beschikt men over teveel machtsmiddelen op allerlei gebied en zo ziet men dan ook, dat, terwijl geen enkele Europese luchtvaartmaatschappij het Amerikaanse continent doorkruist, hoogstens 1 à 2 plaatsen aan de kust aandoet, de Amerikaanse luchtvaart, hier uitgeoefend door drie grote ondernemingen, links en rechts op en via Europa luchtdiensten exploiteert met een zeer grote mate van vrijheid wat betreft opnemen en afzetten van lading. Uiteindelijk evenwel heeft Amerika belang bij een goedgaand Europa en dus ook bij een rendabele Europese luchtvaart, maar, gelijk reeds opgemerkt, het staat nog te bezien, of deze overweging de overhand zal krijgen. Verheugend zijn in dit verband enige uittalingen van Paul Hoffmann in een artikel in de „New York Times”, getiteld: „We, as well as Europe, must do our part” en waarvan wij aanhalen:

„Europe must greatly increase its sales in the American market. This means that both Europe and the United States must take every step possible to increase United States imports from Europe. . . This unity (of the nations of the free world) can be maintained only if relationships between Western Europe and the United States are put on a business basis, with Europe paying for what it buys from United States with what it sells to United States. . . . If we falter in that leadership (of the free world), if we think only in terms of immediate advantage, and if we permit narrow and sectional interests to control our actions, the outlook is bleak indeed. If, on the other hand, we do play our new role wisely and well, the Atomic Era can well be the Golden Age men have dreamed of through centuries”.

Dat wat de Amerikaanse luchtvaartpolitiek, groot van invloed en uitermate belangrijk in haar gevolgen, betreft. Omtrent een toekomstige wijziging van de Engelse luchtvaartpolitiek zou men iets minder pessimistisch

gestemd kunnen zijn. Niet afwijzend tegenover een vrijer luchtverkeer staan de Scandinavische landen; Turkije, welk land de nadelen van isolement heeft ondervonden; Perzië, dat gaarne transitoel wil blijven; Uruguay, dat verkeer op zijn land wil bevorderen; Chili, omdat men in die uithoek niet alleen gelaten wil worden; Venezuela en nog enkele andere landen. Eigenaardig genoeg is de Zwitserse luchtvaartpolitiek, vroeger om zeer begripelijk te redenen liberaal, heer protectionistisch geworden; toch kan men de hoop koesteren, dat op den duur hierin opnieuw wijziging zal kunnen komen.

En zodoende moet er worden onderhandeld en nog eens onderhandeld. Talrijke luchtvaartdelegaties reizen dag en nacht door de wereld; vele besprekingen worden gevoerd en standpunten worden uiteengezet, waarna dan in het gunstigste geval een redelijke overeenkomst voor onbepaalde tijd, met een opzeggingstermijn van 1 jaar, wordt ondertekend. Doch dikwijls verkrijgt men slechts een voorlopige vergunning of een overeenkomst op korte termijn, dan wel op zeer bezwarende voorwaarden. Enige stabiliteit is zoek.

's-Gravenhage.

Mr L. H. SLOTEMAKER.

INGEZONDEN STUK.

KWALITEITSCONTROLE OP ZUIVELPRODUCTEN.

Dr Ir P. N. Boekel, Directeur van het Zuivelwezen, tevens Rijkszuivelinspecteur, te 's-Gravenhage schrijft ons:

In een artikel van Mr W. J. van Balen op blz. 176 van Uw nummer van 1 Maart jl. over: „De echte Hollandse sigaar” komt de volgende passage: „Op niet veel andere wijze hebben onze sluwe boertjes indertijd kans gezien om de goede naam van onze boter en kaas op de wereldmarkt in discredit te brengen, waarvan onze concurrenten gratis konden profiteren. Geen buitenlander kan lyrisch worden over onze dorre fabrieksaas; de Hollandse boter geldt als inferieur naast menige andere. En nu gaat ook weer de voorheen zozeer geprezen Hollandse sigaar hetzelfde lot delen. . . .”

Deze uittaling is m.i. volkomen onjuist en ongerechtvaardigd te achten. Door het Zuivel-Kwaliteitscontrole-Bureau onder Rijkstoezicht te Amsterdam wordt op export bestemde kaas een kwaliteitscontrole uitgeoefend, welke zeer bevredigend werkt en welke zeer zeker voorkomt, dat kaas van inferieure kwaliteit zou worden geëxporteerd. Het feit, dat voor onze kaas behoorlijke afzet is te vinden, wijst dan ook in een andere richting dan door de heer van Balen wordt aangegeven.

Even positief kan worden bestreden, dat onze boter, naast menige andere, inferieur zou moeten worden geacht. Ook op boter wordt een kwaliteitscontrole door het Zuivel-Kwaliteitscontrole-Bureau toegepast en ik moge er op wijzen, dat het Nederlandsche gepaste niet ongunstig afsteekt tegenover bijv. de boter, die hier na de bevrijding enige tijd uit Denemarken werd geïmporteerd.

Naschrift.

Door mij werd als afschrikwekkend voorbeeld ook eens herinnerd aan het geknoei van „indertijd”. Wij allen weten, dat er sindsdien — door scherpe controle inderdaad! — verbetering is ingetreden; doch het prestige van onze boter op sommige buitenlandse markten heeft het wantrouwen in de misbruiken van destijds nodeloos meer geheel te boven kunnen brengen, hoe goed gecontroleerd wij tegenwoordig ook mogen zijn. Ook uit Oude Geschiedenis valt wel enige lering te putten.

Van kaas wordt de roem niet uitsluitend bepaald door een formule, evenmin als bijv. van wijn of bier. Hoe gecontroleerd ook, onze Edammer is een banaal fabrieks-

product geworden, misschien heel geschikt voor massafzet, doch zonder-de vroegere glorie in de ogen van 's werelds kaasliefebbers.

's-Gravenhage.

Mr W. J. VAN BALEN.

AANTEKENINGEN.

HET ZESDE VERSLAG VAN DE NEDERLANDSE REGERING BETREFFENDE DE WERKING VAN HET E.R.P.

Het zesde „Progress Report” van de Nederlandse Regering bestrijkt het laatste kwartaal van 1949 en vangt aan met het gebruikelijke overzicht van de gebeurtenissen en maatregelen met betrekking tot het E.R.P., waaruit hieronder een en ander naar voren zal worden gebracht.

Dank zij de Amerikaanse hulpverlening hebben de Westeuropese landen een belangrijke vooruitgang geboekt sinds het dieptepunt na de beëindiging van de tweede wereldoorlog. Men is er in geslaagd de bevrediging der eerste levensbehoeften van de bevolking en de ontwikkeling van een hoge graad van werkgelegenheid en productie te verzekeren, waarmede belangrijke resultaten zijn bereikt ter verwezenlijking van de aanvankelijk gestelde doeleinden van het E.R.P.

Het accent van de Amerikaanse hulpverlening blijkt thans hoe langer hoe meer te vallen op de bevordering van een intensieve samenwerking van de deelnemende landen op economisch gebied. Zowel in de Verenigde Staten als in de Westeuropese landen groeit het besef, dat een economische samenwerking, zoals tot nu toe plaatsvond, alleen niet voldoende is voor het bereiken van een volledig levensvatbare Westeuropese economie. De tot dusverre in de O.E.E.C. bereikte vooruitgang is in hoofdzaak te danken aan het feit, dat voor vele economische problemen op overwegend technisch niveau een oplossing kon worden gevonden. Naarmate het herstel voortschrijdt komen echter meer uitgesproken politieke vraagstukken op de voorgrond te staan. Met name het totstandbrengen van de economische integratie van West-Europa brengt een aantal problemen van een overwegend politiek karakter met zich. In het licht van het streven om hiervoor een oplossing te vinden heeft men het noodzakelijk geacht een politieke bemiddelaar te benoemen en het verslag spreekt er zijn voldoening over uit, dat in de vergadering van de Raad van 31 Januari jl. de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken, Mr D. U. Stikker, in deze functie werd benoemd.

Het belangrijkste onderwerp, waaraan de O.E.E.C. gedurende de verslagperiode aandacht heeft besteed, is volgens het verslag de samenstelling van het Tweede Rapport van de Organisatie, hetwelk de E.C.A. in staat stelt het Congres een inzicht te verstrekken omtrent de vorderingen, welke in O.E.E.C.-verband werden gemaakt. Tevens geeft het rapport inzicht in de gezamenlijke implicaties van de ingediende jaarprogramma's en een indruk van de maatregelen, welke de O.E.E.C. zich in het bijzonder ten aanzien van een voortschrijdende economische samenwerking voorstelt te nemen. In het overzicht van hetgeen door de O.E.E.C. is bereikt wordt er de nadruk op gelegd, dat dank zij de hulp van de Verenigde Staten en de eigen inspanning, gedurende de laatste twee jaren een uitbreiding van de economische activiteit heeft plaatsgevonden, die waarschijnlijk zonder weerga is. De totale industriële productie steeg, vnl. als gevolg van de toegenomen productiviteit, met 30 pCt en de agrarische productie nam eveneens aanzienlijk toe. Het volume van het handelsverkeer tussen de deelnemende landen onderling steeg met bijna 50 pCt; de uitvoer naar niet-deelnemende landen met 30 pCt. Het tekort op de lopende rekening met alle overige niet-deelnemende landen, dat in 1947 \$ 7,5 mrd bedroeg, was in 1949 teruggebracht tot \$ 4 mrd. In de meeste deelnemende landen zijn de begrotingen thans in evenwicht, terwijl in het

algemeen ernstige werkloosheid kon worden vermeden en de levensstandaard is verbeterd. Een buitengewoon groot deel der Westeuropese hulpbronnen is gebruikt tot het verrichten van investeringen. Het rapport wijst er evenwel op, dat de Amerikaanse hulp de komende twee jaren zal verminderen en dat de volgende stappen naar vrijmaking van het inter-Europese handels- en betalingsverkeer moeilijker zullen zijn dan de eerste.

Uit de landenprogramma's blijkt, dat, ondanks de veronderstelde vermindering van de Amerikaanse hulp, de productie en de economische stabiliteit in voldoende mate zijn toegenomen om bij te dragen tot een voortdurende vooruitgang naar een levensvatbare economie. Niettemin zijn er in de verwachtingen voor de komende jaren enige elementen van gevaar aanwezig. De verwezenlijking der programma's vereist nl., dat de te verwachten dollarhulp en de inter-Europese hulpverlening niet lager zullen uitvallen, dan waarvan in de programma's is uitgegaan, terwijl o.a. het niveau der bedrijvigheid in de Verenigde Staten niet lager zal mogen liggen dan in het tweede en derde kwartaal van 1949.

Het derde gedeelte van het O.E.E.C.-rapport behandelt o.a. de vrijmaking van het handelsverkeer, het voorstel voor een nieuw betalingschema, de coördinatie van investeringen en de vorming van regionale groeperingen.

Gedurende de verslagperiode ontving Nederland een toewijzing aan directe hulp van \$ 98,5 mln, waardoor het totale door Nederland ontvangen bedrag werd gebracht op \$ 687,5 mln, waarvan volgens voorlopige gegevens \$ 129,5 mln in de vorm van leningen en \$ 558,0 mln in de vorm van schenkingen. Aan netto-trekkingsrechten ontving ons land in totaal tot 21 September de tegenwaarde van \$ 94,1 mln; na 21 September \$ 10,8 mln, waarbij de nieuwe koers van de dollar in aanmerking werd genomen. De onder het E.R.P. gerealiseerde invoer beliep per ultimo December 1949 \$ 480,4 mln. Hiervan was voor \$ 373,9 mln afkomstig uit de Verenigde Staten. Na de hervatting van de steun aan Indonesië werd aan dat land een totaalbedrag van \$ 40,3 mln toegewezen.

Hoofdstuk IV van het verslag geeft een, aan de hand van talrijke tabellen en grafieken geïllustreerd, overzicht van de economische toestand van Nederland gedurende de verslagperiode, terwijl tevens een indruk wordt gegeven van de belangrijkste feiten in de ontwikkeling gedurende het kalenderjaar 1949.

Het meest op de voorgrond tredend is wel de zeer sterke verbetering, welke gedurende het laatste kwartaal 1949 in de ontwikkeling van de in- en uitvoer is ingetreden. Het percentage van de invoer, dat door uitvoer werd gedekt, was in de verslagperiode 83,7 en voor het gehele jaar 71,6 tegen 43,7 in 1947 en 54,3 in 1948. Vooral de ontwikkeling van de agrarische export stemt tot voldoening, hoewel hiertoe incidentele factoren, die zich waarschijnlijk in volgende jaren niet zullen herhalen, hebben bijgedragen. Uit het beloop van de prijsindexcijfers voor in- en uitvoer blijkt, dat onze ruilvoet in vergelijking met vorig jaar een weinig slechter is geworden. Ondanks het feit, dat hierin ongetwijfeld ook de invloed van de devaluatie tot uiting komt, kan, aldus het verslag, de uiteindelijke repercussie daarvan op de ruilvoet thans nog niet worden overzien. In de verdeling van de uitvoer naar landen-groepen is een zekere toeneming van de uitvoer naar de Verenigde Staten te bespeuren. Niettemin wordt nog maar ca. $\frac{1}{8}$ van de invoer uit dat land door uitvoer gedekt. De invoer uit de O.E.E.C.-landen, benevens die uit het niet-deelnemende sterlinggebied bedroeg in 1949 f 3.397,7 mln, de uitvoer naar deze gebieden f 3.078,3 mln; in het laatste kwartaal was onze handelsbalans t.o.v. deze gebieden actief.

Het indexcijfer van de industriële productie op basis 1938 = 100 haalde in 1949 de 125, tegen 113 in 1948 en 95 in 1947, een ontwikkeling, die is toe te schrijven aan

een productietoename in alle bedrijfstakken. De steenkoolproductie steeg met 0,7 mln ton tot 11,7 mln ton, doch heeft het vooroorlogs niveau van 12,8 mln ton nog niet bereikt. Ook de voortbrenging van gas en electriciteit neemt nog steeds toe. Bij het voortschrijden der industrialisatie zal echter steeds weer een beroep op deze openbare nutsbedrijven worden gedaan, doch, aangezien de capaciteit der elektrische centrales momenteel zo goed als volledig wordt gebruikt, zal de vereiste hogere productie der bouwnijverheid, m.n. die van montage- en duplexwoningen, kan slechts op zeer lange termijn een oplossing voor het bestaande woningtekort worden gebracht.

De oogst was in het afgelopen jaar, zowel ten opzichte van 1948 als van 1939, zeer gunstig. Stelt men de opbrengst per ha in 1939 op 100, dan verkrijgt men voor tarwe, rogge, gerst en haver resp. de volgende indexcijfers: 116, 103, 108 en 114.

De in het vorige verslag gesignaleerde verbetering in de prestatie van de internationale binnenvaart duurde, voor zover uit de beschikbare gegevens kan blijken, voort. Opvallend is de toename van het aantal getelde voertuigen in het wegvervoer en het door de spoorwegen per rail vervoerde gewicht. Het is volgens het verslag waarschijnlijk, dat hierin de invloed van de toename van de handel op Duitsland wordt weerspiegeld.

De reeds in vorige verslagen geconstateerde daling van de consumptieve uitgaven heeft zich gedurende het gehele jaar voortgezet. Uit de geldomzetten van enige artikelen-groepen in de groothandel valt af te leiden, dat voor enkele producten of productengroepen in het laatste kwartaal 1949 een wijziging plaatsvond, hetgeen in het bijzonder gold voor de geldomzetten in textielgoederen, die reeds aan het einde der vorige verslagperiode een stijging te zien gaven. Met de verbetering van de algemene voorzieningspositie wendt het publiek blijkbaar zijn middelen meer aan ter bevrediging van de behoeften aan gebruiks-goederen dan aan voedingmiddelen met een luxe karakter.

Dat sedert het in werking treden van het E.R.P. in de verslagperiode het hoogste cijfer der werkloosheid is bereikt kan gedeeltelijk worden verklaard uit seizoensinvloeden en uit het feit, dat het aantal werkzoekenden op de arbeidsmarkt is vergroot door de terugkeer van een aantal jonge mannen uit Indonesië. Uiteraard vergt het zekere tijd alvorens dit aanbod van arbeidskrachten is geabsorbeerd. Zolang de werkloosheidscijfers niet blijvend hoger komen te liggen bestaat er geen reden tot ongerustheid.

Wat de monetaire toestand betreft, merkt het verslag op, dat er geen tekenen zijn, die erop wijzen, dat door de devaluatie gedurende het laatste kwartaal van enige ingrijpende wijziging in het totale monetaire beeld sprake is. De toename van de geldhoeveelheid gedurende het gehele jaar met f 220 mln, waartoe ongetwijfeld de verbetering in de betalingsbalans gedurende het laatste kwartaal heeft bijgedragen, behoeft geen ongerustheid te wekken. In het licht van de vermeerdering van het nationaal inkomen als resultaat van de toename der productie in ons land is deze stijging stellig verantwoord te achten.

DE SCANDINAVISCHE TOLONIE OP DOOD SPOOR.

Het is nu ongeveer twee jaren geleden, dat in dit blad ¹⁾ werd gemeld, dat een gemeenschappelijke commissie van de Scandinavische landen, Denemarken, Noorwegen, Zweden en IJsland, was ingesteld ter bestudering van de mogelijkheden tot versterking van de inter-Scandinavische samenwerking op economisch gebied. Destijds was „Index”, een uitgave van „Svenska Handelsbanken”, t.a.v. deze mogelijkheid hoopvol gestemd en van mening, dat

¹⁾ Zie: „Een Scandinavische tolonie?”, in „E.-S.B.” van 28 April 1948, blz. 334.

de nadelen van een eventuele tolonie tussen deze landen niet tegen de voordelen daarvan zouden opwegen.

Kortgeleden nu, heeft bovengenoemde commissie — na twee jaren studie en beraad — de eerste resultaten van haar arbeid, die tot nu toe voornamelijk betrekking had op de voorstellen tot een Scandinavische tolonie, gepubliceerd. De voornaamste conclusie van dit verslag is, dat het onder de huidige omstandigheden onmogelijk zou zijn overeenstemming aangaande een tolonie tussen de betrokken landen te bereiken. Deze conclusie is, zo zegt „Index” van Maart jl., geen verrassing; aangezien het in de loop van de debatten gedurende het laatste jaar steeds duidelijker werd, dat grote moeilijkheden een economische integratie volgens dit plan in de weg zouden staan.

Een tolonie zou betekenen, dat de douanetarieven en alle quantitative regelingen en deviezenrestricties, die momenteel de handel tussen de Scandinavische landen onderling belemmeren, zouden worden afgeschaft. Alle deelnemende partijen waren het er over eens, dat een tolonie „in the long run” grote voordelen zou bieden. Immers, daardoor zou de handel tussen de betrokken landen worden bevorderd en het binnenlandse afzetgebied worden vergroot. Een gemeenschappelijke vrije markt, met een bevolking van ca 15 mln zielen, in plaats van de huidige zeer beperkte nationale markten, zou een veel stevigere basis vormen voor de Scandinavische economie, doordat de landen in staat zouden worden gesteld een hogere graad van specialisatie te bereiken en de voordelen te genieten van productie op groter schaal, dan nu het geval is. De productiekosten zouden aldus kunnen worden verlaagd en de concurrentiepositie van de Scandinavische landen op de wereldmarkt worden versterkt.

Ondanks deze voordelen op lange termijn zijn de experts van mening, dat vrijmaking van de inter-Scandinavische handel op dit ogenblik vele moeilijkheden en verstoringen met zich zou brengen. Een daarin is de, reeds twee jaar geleden door „Index” genoemde, kwestie der agrarische politiek. Uit het oogpunt van militaire paraatheid en om sociale redenen hebben zowel Zweden als Noorwegen een hoge graad van zelfvoorziening op voedselmiddelengebied ontwikkeld door middel van uitgebreide protectie van de binnenlandse landbouw. Een vrije Scandinavische markt zou het, gezien de Deense concurrentie, deze landen onmogelijk maken de agrarische productie op het huidige peil te handhaven. En daar de politieke redenen voor landbouwprotectie in deze landen het zwaarst wegen, zou de agrarische sector in ieder geval grotendeels van de toepassing der vrijhandelsbeginselen moeten worden uitgezonderd, hetgeen uiteraard de voordelen van een tolonie belangrijk zou verminderen.

In de industriële sector zijn soortgelijke bezwaren door de Noorse commissieleden te berde gebracht. Noorwegen is van mening, dat een tolonie ernstige verstoringen in de voor de binnenlandse markt werkende industrieën zou teweegbrengen. Deze zouden, naar men vreest, de concurrentie van de Zweedse en Deense industrieën niet het hoofd kunnen bieden. De Noorse industrie heeft meer van de oorlog geleden dan die van Zweden en Denemarken en de herstellingspogingen waren tot nu toe hoofdzakelijk geconcentreerd op de scheepsbouw- en exportindustrieën, terwijl de voor de binnenlandse markt producerende industrieën aldaar nog een lange weg zullen moeten afleggen, voordat zij dezelfde graad van modernisering en rationalisatie zullen hebben bereikt als de Deense en Zweedse industrieën. Bovendien exporteert Noorwegen vnl. grondstoffen en halffabrikaten, die zich over het algemeen niet fagever zulke hoge tariefmuren zien geplaatst als eindfabrikaten. In Noorwegen is men dan ook de mening toegedaan, dat dit land niet evenveel voordelen zal hebben van het afschaffen der inter-Scandinavische tarieven dan de andere landen, die in veel sterker mate eindfabrikaten exporteren. Slechts indien een tolonie zou worden gecombineerd met een kapitaalstroom uit Zweden en Dene-

marken naar Noorwegen, welke stroom zou moeten dienen als basis voor een intensieve ontwikkeling der Noorse industrie, zou een toelutie voor laatstgenoemd land gunstiger resultaten opleveren. De kansen hierop zijn echter voorshands gering, daar Zweden noch Denemarken-over voldoende middelen voor een dergelijke kapitaalexport beschikt.

Kortom, de moeilijkheden en verstoringen, die waarschijnlijk op economischesamenwerking langs deze weg zullen volgen, moeten worden beschouwd als onoverkomelijk. Het is echter nog altijd mogelijk, aldus „Index”, dat het vraagstuk der inter-Scandinavische samenwerking van een andere kant kan worden aangepakt, nl., wanneer het wordt opgenomen in een plan van internationale samenwerking, dat meer landen omvat, zoals de voorgestelde Westeuropese Economische Unie. Voorts kan wellicht de kortgeleden gesloten overeenkomst tussen Engeland en de Scandinavische landen tot opheffing der deviezenrestricties, dienen om de Scandinavische economieën dichter tot elkaar te brengen.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE WERKLOOSHEID IN DE VERENIGDE STATEN.

Van iedere dertien arbeiders in de Verenigde Staten is er één werkloos. Het aantal werklozen in dat land was in Februari jl. ca 1,5 mln groter dan een jaar tevoren; bijna 4,7 mln personen waren zonder werk gedurende de week eindigende op 11 Februari 1950. Het aantal arbeiders, dat gedurende 15 of meer weken werkloos was, steeg tussen Januari en Februari met 160.000, terwijl de gemiddelde duur der werkloosheid toenam van 11 tot 12 weken. Een werkloosheid van een dergelijke omvang en duur kan, aldus „The Economist” van 1 April jl., zo langzamerhand niet meer „frictioneel” worden genoemd.

Globaal genomen spruit de toenemende werkloosheid niet voort uit een daling van de werkgelegenheid, maar uit een toeneming van het aantal beschikbare arbeidskrachten. Immers, het totaal aantal personen, werkzaam in civiele dienst, beliep in Februari jl. ca 57 mln — gedurende de oorlog werd een aantal van 60 mln in vredes-tijd beschouwd als een idealistische aspiratie! — hetgeen ongeveer evenveel is als in Januari jl. en Februari 1949. Het aantal arbeidskrachten d.e.t. is ten opzichte van vorig jaar met ca 1,2 mln toegenomen. Sommigen daarvan hadden juist de school verlaten, anderen waren oud-militairen, die hun „vertraagde” scholing hadden beëindigd, weer anderen waren vrouwen, die voorheen geen betrekking zochten.

Tot nu toe is er weinig publieke aandacht aan de werkloosheid geschonken. Wellicht heeft de invloed van de stakingen in de steenkoolmijnen en de staalindustrie op de werkgelegenheid de vakverenigingen weerhouden maatregelen te nemen. Bovendien hadden de meeste werkzoekenden weinig met vakverenigingen te maken. Voor een algemene federale openbare werkenpolitiek bestaat, gezien het feit, dat de werkloosheid is gelocaliseerd en niet zo'n grote omvang heeft aangenomen, geen reden. Vele leden van het Congres houden zich echter actief met de speciale toestanden in hun districten bezig.

De bestrijdingsmaatregelen vinden dan ook plaats volgens de tot nu toe ontwikkelde bescheiden programma's per district. Het „Bureau of Employment Security” van het „Department of Labour” heeft de verschillende gebieden onderverdeeld in „A”- t/m „E”-gebieden, waarbij „A” betekent, dat de werkloosheid slechts een percentage van 3 of minder van de beschikbare arbeidskrachten uitmaakt, terwijl in „E”-gebieden dit percentage 12 of meer bedraagt. In de „E”-gebieden — er zijn er nu 43 — analyseert het „Department of Commerce”, welke producten er worden, of gedurende de oorlog werden gemaakt,

hoe groot de capaciteit van de fabrieken en hoe groot het aantal beschikbare arbeidskrachten is. Deze inlichtingen worden doorgegeven aan de verschillende bemiddelings-agentschappen van de Overheid. Een lokaal bemiddelings-centrum is gesticht om de ondernemers in het gebied gelegenheid te geven een bod te doen op regeringscontracten. Te zelfder tijd worden de bij de achteruitgang betrokken groepen aangespoord tot samenwerking.

In een „E”-gebied kunnen verschillende redenen bestaan voor een teveel aan arbeidskrachten. Enerzijds zijn er gebieden, waar mijnen liggen, die niets meer opbrengen of met te hoge kosten werken, of waar de industrie is weggetrokken, of waar slechts producten worden voortgebracht, die uitsluitend aan musea kunnen worden verkocht. Anderzijds zijn er gebieden, waar het aantal arbeidskrachten sneller binnenstroomt dan de werkgelegenheid zich ontwikkelt. In de eerste categorie is de achteruitgang permanent.

In vrijwel alle „E”- en in veel „C”- en „D”-gebieden ondernemen overheids- of regionale commissies pogingen om werkgelegenheid te scheppen, o.a. door oude werkzaamheden weer te doen plaatsvinden of door bestaande bedrijven uit te breiden, resp. nieuwe aan te trekken. Ongetwijfeld zal een nationale politiek, indien de werkloosheidscijfers de huidige trend blijven volgen, niet lang worden uitgesteld.

Deze toestand zou een belangrijke invloed kunnen uitoefenen op de buitenlandse politiek. Gedurende de laatste maanden en jaren hebben Amerikaanse vakverenigingen nauwere relaties aangeknoopt met die in het buitenland, maar Mr Rieve van de C.I.O.'s Textile Workers heeft geprotesteerd tegen de invoer van Engelse textiel. Ook schijnt de leuze „buy American” meer en meer veld te winnen. Voorts wordt al beweerd, dat „displaced persons” verschuivingen in de Verenigde Staten veroorzaken.

Toen de oorlogsexpansie in de Amerikaanse economie plaatsvond, dacht men, dat men het spook van de statische economie had uitgebannen, maar onder het huidige prijsniveau schijnt de uitbreiding der werkgelegenheid slechts langzaam voortgang te maken, terwijl het aantal werkzoekenden daaraan vooruitloopt. Het is daardoor mogelijk, aldus „The Economist”, dat de pogingen om Amerika te doen handelen als een crediteurland in de afgenomen binnenlandse werkgelegenheid een grote hindernis zullen hebben te overwinnen.

DE INDUSTRIËLE ONTWIKKELING IN OOST-EUROPA EN DE OOST-WEST-HANDEL.

De Amerikaanse „Foreign Policy Association” heeft, naar wij uit de „New York Herald Tribune” van 11 dezer vernemen, een onderzoek ingesteld naar de industriële en agrarische ontwikkeling in de Oosteuropese landen. Uitgezonderd in Roemenië droeg de industrie in deze landen in verhouding tot de landbouw meer bij tot de nationale productie dan in 1938. Op lange termijn echter zijn de huidige productiecijfers van minder belang dan de toeneming der investeringen, die de sleutel vormen voor de verdere ontwikkeling der industrie.

Het schijnt, aldus de „Association”, dat gebrek aan kapitaal voor investeringen in de industrie en een onvoldoende economische integratie de industriële ontwikkeling vertragen. In de meeste Oosteuropese landen zijn de „targets” voor investeringsplannen opgevoerd, ten dele omdat deze landen geen credieten van het Westen kunnen verkrijgen, en omdat de stroom van investeringsgoederen uit de Sovjet-Unie uiterst traag vloeit.

Daarom zullen de Oosteuropese landen, zolang zij hun behoefte aan machines niet binnen het Molotov-plangebied kunnen bevredigen, zich kapitaalgoederen uit het industriële Westen moeten aanschaffen en deze moeten betalen met landbouwproducten, hout en steenkolen.

En aangezien de industrialisatie in Oost-Europa nog niet ver genoeg is gevorderd, mag — althans van een zuiver economisch standpunt uit — volgens de „Association” worden verwacht, dat zich in de Oost-West-handel geen drastische veranderingen zullen voltrekken.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

Gedurende de verslagweek verminderde het beroep door de geldinstellingen op de Centrale Bank gedaan in de vorm van voorschotten en beleningen, met f 20 mln, waarmede deze post tot een min of meer normaal niveau terugkeerde. De saldi van banken bij De Nederlandsche Bank namen bovendien met f 3 mln toe.

Van een aanzienlijke verruiming van de geldmarkt was nochtans geen sprake. De meeste marktdisconto's bedroegen $1\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt, terwijl de callgeldnotering de gehele week op $1\frac{1}{4}$ pCt gehandhaafd bleef. Gedurende de resterende dagen van de maand vervalt er betrekkelijk weinig schatkistpapier, terwijl voorts de komende ultimo nogal grote eisen pleegt te stellen. Ook April moet daarom gerangschikt worden onder de reeks van krappe maanden, welke 1950 tot dusverre te zien heeft gegeven.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt blijkt het aanbod van diegenen onder de beroepschandel en het beleggend publiek, die de toekomst — speciaal t.a.v. Indonesië — pessimistisch inzien, de laatste weken enigszins te zijn opgedroogd.

Gunstige berichten, zoals de laatste week bijv. de hoge opbrengstprijzen van tabak, en geruchten omtrent flinke dividenden, welke enige leidende cultuurondernemingen voornemens zouden zijn uit te keren, gaan op het verlaagde peil geleidelijk een tegenwicht vormen. De omzetten blijven echter gering. Gedurende de verslagweek werd eenmaal zelfs een dagomzet van minder dan f 1 mln geregistreerd.

Op de obligatiemarkt ontstond enige belangstelling voor Braziliaanse staatsobligaties, in verband met een aanbod van aflossing voor bepaalde categorieën door de Braziliaanse Regering gedaan. Houders, die enige decennia geduld hebben gehad, komen bij deze stukken dus ten langen leste toch aan hun trek, hetgeen niet bepaald gezegd kan worden voor alle buitenlandse obligaties, waarvoor de Nederlandse beleggers in de loop der jaren hun goede geld beschikbaar hebben gesteld.

	14 April 1950	21 April 1950
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	152,0	150,6
Industrie	215,1	213,6
Scheepvaart	146,3	145,9
Banken	126,8	126,7
Indon. aandelen	57,7	56,2

Aandelen.

A.K.U.	171 $\frac{1}{2}$	172
Philips	228 $\frac{1}{2}$	228 $\frac{1}{2}$
Unilever	212 $\frac{1}{2}$	213 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	157 $\frac{1}{2}$	156
Amsterdam Rubber	134	131 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	132 $\frac{1}{2}$	129 $\frac{1}{2}$
Kon. Petroleum	279	278 $\frac{1}{2}$

	14 April 1950	21 April 1970
Staatsobligaties.		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	81 $\frac{1}{8}$	81 $\frac{1}{8}$
3—3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	98 $\frac{5}{8}$	98 $\frac{5}{8}$
3 pCt Invest. certif.	99	99 $\frac{1}{2}$
3 pCt Dollarlening	97 $\frac{7}{8}$	98

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN MAART 1950.

Geldmarkt.

De krapheid op de geldmarkt houdt nu reeds enkele maanden aan. In de loop van Maart verminderde de Rijksdienst van de Maatschappelijke Zekerheid, de belangrijkste aanbieder op de daggeldmarkt, dan nog geleidelijk zijn aanbod, met het gevolg, dat de markt nog enger werd. De voorschotten van de Nationale Bank aan de Schatkist en de parastatale instellingen bedroegen per einde Maart 8.034 mln frs. Dit is het hoogste bedrag, dat werd bereikt sedert de bepaling van de maximumgrens op 10 mrd frs in September 1948.

De verenging van de markt is nochtans weinig zichtbaar in de rentestand. Alleen kan worden aangestipt, dat de callrente onafgebroken staat op het maximum toegelaten peil van 1,25 pCt. De rentevoeten van het Herdisconterings- en Waarborginstituut bleven ongewijzigd.

De spanning op de geldmarkt was eveneens voelbaar bij de depositobanken. De deposito's op korte termijn liepen terug van 48.955 mln frs in September 1949 tot 46.516 mln frs in Februari 1950. In Maart blijkt er zich daarentegen een lichte toeneming te hebben voorgedaan. Tevens dient te worden opgemerkt, dat geleidelijk de termijndeposito's aan betekenis winnen, indien het totaal van de werkmiddelen van de banken wordt overzien.

Toestand van de Belgische banken.

(in miljoenen francs)

	31—12 '48	31—12 '49	28—2 '50
Actief			
Thesaurie middelen	5.181	4.510	3.325
Kred. Overheid	33.589	34.205	34.514
Kred. privaateconomie, w.o.	23.116	24.507	25.108
handelswissels	5.962	7.450	7.496
prolongaties en voorschotten op effecten	680	703	726
diverse debiteuren	12.491	12.329	12.398
accepten	3.983	4.025	4.488
Vastliggend	960	1.125	1.142
Totaal actief	69.971	71.854	71.468
Passief			
Totaal deposito's, w.o.	51.751	52.678	52.420
vrije op hoogstens 30 d.	45.487	47.347	46.516
vrije op termijn	3.999	5.331	5.904
tijdelijk onbeschikbare	2.265	—	—
Eigen middelen	4.481	4.782	4.739

Op de vrije goud- en deviezenmarkt zette het goud zijn daling verder, overeenkomstig de evolutie op de internationale markten. Ook dient te worden gewezen op de toenemende vastheid van de Franse franc. Per einde Maart lag de notering zelfs boven de officiële pariteit.

Goud- en deviezenmarkt te Brussel.

(noteringen in Belgische francs)

	Officiële pariteit	Koers op		
		22—9 '49	28—2 '50	31—3 '50
Gouden pond	411,98	662,-	600	590
Pap. dollar	50,-	50 $\frac{1}{2}$	51 $\frac{1}{2}$	50 $\frac{7}{8}$
Fr. frank (100)	14,29	12,85	13,60	14,70
Zw. frank	11,43	11,85	11,85	12,10
Pap. pond	140,-	132,-	120,-	122,-
Gulden	13,16	11,75	11,70	12,10
Duitse mark	11,90	7,60	9,70	9,65

Kapitaalmarkt.

Op de emissiemarkt voor obligaties werd de nieuwe Congo-lening op enkele uren onderschreven. In de tweede helft van April komt de derde tranche van de Lening tot Wederopbouw. Het betreft opnieuw een lotenlening groot 3,5 mrd frs met een looptijd van 15 jaar. De rentevoet werd vastgesteld op 2 pCt gedurende de eerste tien jaren, d.i. de periode, dat de loten zullen worden uitgetrokken; gedurende de laatste vijf jaren zal de rentevoet worden gebracht op 5 pCt. Alles laat voorzien, dat de intekening op de lening in kwestie vlot zal verlopen. Er bestaat hier inderdaad sedert enkele maanden een levendige vraag naar allerhande overheidspapier. Het is dan ook verwonderlijk, dat zo weinig private bedrijven van de huidige ruimte op de markt gebruik maken om nieuwe aandelen of obligaties te plaatsen. Meer en meer vindt de gedachte ingang, dat de oorzaak van dit verschijnsel niet langer dient te worden gezocht in de toegankelijkheid van de publieke kapitaalmarkt, maar wel in een wijziging van de financieringspolitiek van de bedrijven zelf. Interne financiering en opnemen van leningen bij parastatale kredietinstellingen hebben voor een goed deel de plaats ingenomen van de financiering langs de beurs om.

Op de obligatiemarkt voor uitstaand papier valt de lichte aarzeling aan te stippen van de schatkistcertificaten, ten aanzien van de aanhoudende nieuwe uitgaven van kasbons van parastatale instellingen of van de kolonie, die voor eenzelfde looptijd een hoger rendement opleveren dan het schatkistpapier. De staatsrenten zetten hun koersstijging verder. De hier gebruikelijke tabel van de netto-rendementen zag er in vergelijking met voorgaande maanden uit als volgt.

Netto-rendementen van de voornaamste obligatietypes ¹⁾.

Obligatietype	Looptijd	Aug. 1948	Dec. 1949	Maart 1950
Schatkistcertificaten	3 à 10 j.	4,83	4,64	4,66
Kasbons steden	3 à 10 j.	5,07	4,79	4,55
Staatsrenten	meer dan 30 j.	4,73	4,49	4,44
Industriële obligaties	12 à 15 j.	6,06	5,31	5,24

¹⁾ Er werd rekening gehouden met eventuele terugbetalingspremiën op de vervaldag.

De aandelenmarkt nam in verband met de onzekere politieke toestand een afwachterende houding aan. Ondanks de opening van de termijnmarkt en de aankondiging van de nieuwe dividenden, die gemiddeld 10 pCt hoger liggen dan vorig jaar, liepen de transacties geleidelijk terug. Aan het einde van de maand bereikte de dagelijkse omzet slechts 32 mln frs, tegenover gemiddeld 41 mln frs in Februari en 46 mln frs in Januari. Het gemiddeld koerspeil onderging geen aanzienlijke wijzigingen. Daar de koersen echter niet reageerden op de hogere dividenduitkeringen, steeg het gemiddeld netto-rendement van de aandelen tot 4 pCt tegenover 3,7 pCt per einde December en 3,9 pCt per einde Maart 1949. Tenslotte geven wij nog de gebruikelijke tabel van het gemiddeld koerspeil van de voornaamste rubrieken.

Koerspeil op de aandelenbeurs te Brussel.

(indices basis 1936-'38 = 100)

	31—12 '48	31—12 '49	31—3 '50
Industriële aandelen	144	169	175
Openbaar nut	93	142	148
Financiële instellingen	92	117	124
Koloniale aandelen	225	233	247
Gemiddeld koerspeil	149	174	181

Brussel.

V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN.**DE NEDERLANDSCHE BANK.**

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoeft bij resp. in het buitenland en buitenlandse bevoorschotten	Voorschotten in rektort (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
13 Mrt '50	883.443	69.418	737.838	145.180	2.950.123
20 Mrt '50	883.287	71.815	751.694	140.584	2.919.603
27 Mrt '50	882.436	66.856	778.063	151.530	2.931.604
3 Apr. '50	882.555	65.742	791.040	193.549	2.996.839
11 Apr. '50	882.647	65.346	798.994	162.246	2.964.624
17 Apr. '50	882.806	65.231	827.094	142.416	2.906.718
24 Apr. '50	883.004	63.356	828.634	158.007	2.908.295

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland.	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	521.963	520.900	1.880	33.781	539.516	381.477
13 Mrt '50	561.908	520.900	1.874	46.796	397.911	423.645
20 Mrt '50	544.412	513.556	1.869	33.837	408.498	453.298
3 Apr. '50	511.288	540.254	1.837	27.949	437.324	447.748
11 Apr. '50	467.327	540.254	1.840	37.213	444.012	474.265
17 Apr. '50	491.891	627.115	1.820	40.676	462.285	420.199
24 Apr. '50	542.874	659.309	1.820	28.555	401.623	430.954

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilverren tekenunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	674.695	57.795	14.689	85.402	255.201
29 Mrt '50	674.695	47.451	14.728	77.299	1.611.635
5 April '50	674.695	61.259	14.761	88.585	1.732.839
12 April '50	674.695	43.300	14.769	91.156	1.879.513

Data	Bankbiljetten in omloop		Rekening courant saldi		
	Oude uitgifte	Nieuwe uitgifte	Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	503.718
29 Mrt '50	804.910	202.316	—	—	1.161.601
5 April '50	760.402	442.653	—	—	1.142.334
12 April '50	718.684	488.766	—	—	1.271.303

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.
 Muntbiljettencirculatie per 29 Maart 1950 f 1.056.790.052,25
 Muntbiljettencirculatie per 5 April 1950 f 1.028.487.954,75
 Muntbiljettencirculatie per 12 April 1950 f 1.008.140.889,75

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
23 Mrt 1950	52.981	388.168	125.042	161.000	426.000
30 Mrt 1950	52.981	417.764	125.042	166.000	426.000
6 April 1950	52.981	389.042	125.042	171.000	426.000
13 April 1950	52.981	388.316	125.042	168.000	426.000

Data	Bankbiljettencirculatie	Deposito's			
		Totaal	Staat	Accords de coop. économique	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	67	29.701	106.739
23 Mrt 1950	1.286.616	136.507	24	22.432	115.627
30 Mrt 1950	1.321.855	138.083	24	22.432	102.904
6 April 1950	1.346.383	125.372	36	22.432	102.904
13 April 1950	1.329.174	127.877	36	22.432	105.434

WERKLOOSHEID EN WERKVERRUIMING
IN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Geheel werklozen	Geheel wachtgelders	Geregistreerde D.U.W.-arbeiders ²⁾
30 Juni 1945	112.622	120.800 ³⁾	18.300 ³⁾
29 Juni 1946	45.953	13.382	30.693
31 Jan. 1949	53.895	1.146	29.755
28 Febr. 1949	50.052	970	30.968
31 Maart 1949	39.025	791	27.520
30 April 1949	36.909	903	23.571
31 Mei 1949	35.111	1.247	19.973
30 Juni 1949	31.855	723	16.871
31 Juli 1949	33.162	611	12.656
31 Aug. 1949	37.344	715	12.628
30 Sept. 1949	38.255	184	8.831
31 Oct. 1949	42.119	498	12.388
30 Nov. 1949	47.837	615	19.415
31 Dec. 1949	59.935	824	27.927
31 Jan. 1950	75.800 ³⁾	1.800 ³⁾	109.400 ³⁾
28 Febr. 1950	71.400 ³⁾	2.100 ³⁾	33.400 ³⁾
31 Mrt 1950	57.600 ³⁾	2.300 ³⁾	31.700

¹⁾ Bronnen: „Maandschrift van het C.B.S.” en „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”: gegevens van de arbeidsbureaux.

²⁾ Incl. vorstwerklozen, zieken, arbeiders, die ongevallen uitkering ontvangen, benevens een aantal personen, dat in het „vrije bedrijf” werk vond, zonder dat de arbeidsbureaux hiervan tijdig bericht ontvingen.

³⁾ Schattingen.

DE KOLENPPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.

(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Totaal 1946	8.313.827	6.387.903	2.666.502
Totaal 1947	10.104.345	7.778.585	3.577.564
Totaal 1948	11.032.326	8.059.287	3.435.269
Totaal 1949	11.704.962 ²⁾	8.617.335 ²⁾	4.065.641 ²⁾
Jan. 1949	936.174	700.888	247.336
Febr. 1949	892.448	672.959	312.522
Mrt 1949	1.026.228	770.668	379.660
Apr. 1949	925.207	696.263	322.031
Mei 1949	960.900	711.611	444.423
Juni 1949	943.625	709.832	352.281
Juli 1949	982.396	734.803	349.256
Aug. 1949	990.147	702.680	343.903
Sept. 1949	1.010.293	737.941	349.251
Oct. 1949	1.007.475	737.507	360.825
Nov. 1949	1.004.028	711.594	314.833
Dec. 1949	1.026.042	734.701	291.659
Jan. 1950	1.050.764 ²⁾	770.794 ²⁾	372.349 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.”

²⁾ Voorlopige gegevens.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgemiddelden			Sept. 1949	Oct. 1949	Nov. 1949	Dec. 1949
		1938	1948	1949				
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	142		153	164	157	
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	917	1.304		1.404	1.505	1.441	
waarvan brandstoffen		260	308					
Wilde binnenvaart, prestatie	mln t/km	127	183		211	215	205	
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	134		138	118*		
Eigen vervoer te water	1.000 t.	700	938		969	825*		
Idem, prestatie	mln t/km	50	60		68			
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.)		100	45	62	77	73	67	63
Binnengekomen schepen (best. Ned.)	Aantal	6.146	2.692	3.478	4.159	3.803	4.135	3.618
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	1.308	1.821	2.217	2.019	2.110	1.893
Lading		2.092	781	959	904	833	914	1.124
waarvan onder Nederlandse vlag		1.566	645	743	656	626	669	802
Belgische vlag		126	111	135	156	131	153	144
Vertrokken schepen (herk. Ned.)	Aantal	6.082	2.703	3.475	3.971	3.883	4.202	3.251
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	1.322	1.827	2.142	2.040	2.087	1.752
Lading		2.252	574	736	785	882	789	788
waarvan onder Nederlandse vlag		1.559	425	516	558	607	546	494
Belgische vlag		229	96	124	125	168	152	151
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	2.144	1.332	1.802	2.190	1.963	1.668*	1.707
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	941	1.284	1.680	1.589	1.270	1.350
Lading		1.051	526	635	682	625	483	705
waarvan onder Nederlandse vlag		199	149	187	240	199	168	208
Belgische vlag		544	279	334	317	293	228	333
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	55	68	73	71	67	71
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	1.046	1.372	1.496	1.412	1.323	1.408
Bruto-inhoud	1.000 R.T.	4.416	2.408	3.005	3.217	3.128	2.916	3.183
Idem, alleen geladen schepen		3.834	2.122	2.616	2.815	2.735	2.648	2.864
waarvan in lijnvaart		1.738	1.313	1.637	1.776	1.758	1.766	1.736
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	1.030	1.353	1.431	1.344	1.351	1.290*
Bruto-inhoud	1.000 R.T.	4.418	2.430	3.009	3.198	3.109	2.961	3.111
Idem, alleen geladen schepen		3.216	1.722	2.176	2.298	2.241	2.196	2.395
waarvan in lijnvaart			1.285	1.580	1.704	1.625	1.806	1.647
Goederenvervoer ter zee:								
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	1.009	1.109	1.170	1.055	1.089	1.259
doorvoer		1.738	326	447	530	439	429	339
Geladen ¹⁾ bij uitvoer		435	242	361	459	507	424	376
doorvoer		1.191	354	501	367	701	369	504
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	127	136	133	160	165	158
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.215	1.542	1.655	1.620	1.939	2.008	1.921
waarvan grensoverschrijdend		420	326		316	498	590	
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	285	570	539	552	534	489	509
Tonkilometers Ned. Spoorwegen		170	212		228	263	286	
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	43,3	37,0	34,4	36,5	35,8	37,0
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers		5,7	18,2	18,5	17,0	17,6	18,7	20,9
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers		4,4	13,5	14,2	13,0	14,3	14,5	15,7
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	162	176	190	184	172	170
Slachtoffers verkeersongevallen								
Overleden	Aantal	65	79	69*	82	70	81	72
Ernstig gewond		368	652	746*	802	803	740	761
Licht gewond		918	609	650*	800	752	631	580
Idem, indexcijfers								
Overleden		100	122	106*	127	108	125	111
Ernstig gewond		100	177	203*	218	218	201	207
Licht gewond		100	66	71*	87	82	69	63
Luchtvaart (K.L.M.) ²⁾								
Tonkm (vracht, post en bagage)	1.000	250	3.347	3.971	3.412	3.665	3.742	4.219
Passagiers km	1 miljoen	4,8	53,9	46,9	58,8	54,6	56,1	65,1

¹⁾ Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen. ²⁾ Excl. het West-Indië bedrijf en het Interinsulair bedrijf in Indonesië.

* Voorlopig cijfer.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

LANDHUIS

MET GROTE GARAGE EN TWEE GROTE PAKHUIZEN met terrein ± 4500 m², aan de grote weg nabij Den Haag. Br. onder no. ESB 1718, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

AANGEBODEN CHRYSLER NEW YORK 1948

met radio en kachel.
HOTCHKISS 1949 SEDAN, ook genegen te ruilen.
L. KERKHOVEN, 's-Gravendeel, Telefoon 344.

Te koop aangeboden: Nash de Luxe 1947, grijze kleur, plaats voor 5 à 6 personen, 73.000 km gelopen, in uitstekende staat, voor f 6500. Adr. Ir. W. J. Rulkens, Van der Doessingel 30, 's-Hertogenbosch; na 19 uur Tel. Eindhoven K 4900—3990.

TE KOOP van part.
RENAULT „4” 1949 in uitstekende staat, wegens aansch. grote wagen. Br. lett. H.B. Bockh. H. Swarte, Zwart Janstr. 56, R'dam.

RENAULT 4 (nieuw) aangeboden, loopt 1 op 17, km stand 7200. Ook ruilen tegen grotere na-oorlogse wagen, luxe of bestel. Br. ESB 1720, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

TE KOOP GEVRAAGD

Blok panden voor belegging

1 of 2 komen ook in aanmerking. Direct van particulier. Snelle afwikkeling. Br. L. v. d. Graaf, Blommersdijkse-laan 42, R'dam, Tel. 42888.

Schakel bij aan-
en verkoop van
automobielen
huizen enz.
deze rubriek in.

HOGER RENDEMENT VAN UW KAPITAAL

kunt U bereiken door deelname in het aandelenkapitaal van goed rendabele fabriek, die omgezet wordt in N.V. (65 man personeel). Gefabriceerd wordt een reeks prima industriële producten met reeds bewezen export-mogelijkheden. Voor productie- en exportuitbreiding is echter kapitaal aantrekking nodig.

Deeln. in aandelenkap. 30 à 50.000 gld.

EVENTUEEL COMMISSARISPLAATS BESCHIKBAAR.

Werkkapitaal momenteel f 200.000. Volledige accountants-rapporten ter inzage voor serieus geïnteresseerden. Brieven onder no. ESB 1716, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Groothandel

DEZE WEEK:

Export naar de Antillen

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland.
Plaats voor export een aanbieding in de rubriek TRADE OPENINGS.

Abonnementprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Gevraagd te 's-Gravenhage

● 1e Hoofdboekhouder

Alleen zij die minstens in het bezit zijn van diploma H.B.S., vijfjarige cursus, Staatspraktijkdiploma of M.O. Boekhouden en over ruime ervaring in bedrijf of op accountantskantoor beschikken komen in aanmerking.

● 2e Twee 2e assistenten accountant

Met behoorlijke ervaring op accountantskantoor.

Uitvoerige sollicitatiebrieven inhoudende levensloop, diploma's, referenties en verlangd salaris worden ingewacht onder no. ESB 1715, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam,
Vijzelstraat 32

Meer dan 100 kantoren in Nederland en Azië
New York — Londen — Tanger

HANDELSBEMIDDELING
FINANCIERING VAN IM- EN EXPORTTRANSACTIES

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar; voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangelegende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.